

Heby kommuns författningssamling

ISSN 2000-043X

HebyFS 2024:02

Infördes i
författnings-
samlingen den
23 januari 2023

Riktlinje för individ- och familjeomsorg i Heby kommun

Vård- och omsorgsnämnden beslutade¹ den 17 januari 2024, om följande riktlinjer.

¹ Von § 4/2024. Beslutet ersätter HebyFS 2022:40.

Riktlinje för individ- och familjeomsorg i Heby kommun	1
Riktlinjer för Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun	7
Inledning.....	7
Riktlinjernas syfte.....	7
Riktlinjernas omfattning.....	7
Avgränsning.....	7
Socialtjänstlagen – gemensamma principer	7
Allmänt om Socialtjänstlagen.....	7
Kvalitet	7
Lagstiftning.....	8
Samverkan	8
Samordnad individuell plan.....	8
Bemötande och tillgänglighet	8
Kommunens serviceskyldighet.....	8
Utlämnande av allmän handling	8
Socialjour och beredskap.....	9
Vistelsebegreppet	9
Barnets rätt.....	9
Barnets bästa.....	9
Ansökan, anmälan eller kännedom på annat sätt.....	10
Utredningsskyldighet.....	10
Ansökan eller begäran	10
Anmälan.....	10
Anonyma anmälningar.....	10
Anmälningar enligt LVM	11
Förhandsbedömning	11
Hembesök	11
Kännedom på annat sätt	11
Begäran om yttrande från annan myndighet.....	11
Meddelanden/underrättelser från andra myndigheter.....	11
Annat sätt.....	11
Handläggning och dokumentation	11
Skyndsamhetskrav	11
Myndighetsutövning	12
Beslut	12
Beslutsfattare	12
Avslagsbeslut och kommunikering.....	12
Sekretess	13
Sekretessbrytande bestämmelser	13
Partsinsyn	13
Sekretesskydd för anmälare/uppgiftslämnare.....	14
Förundersökningssekretess	14
Inre sekretess	14

Förvaring av handlingar	14
Registerledare	14
Gallring.....	14
Rensning av akt	15
Del 1: Riktlinjer för försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt	16
Riktlinjer för försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt.....	17
Inledning.....	17
Andra styr- och stöddokument	17
Barnperspektivet	17
Uppdraget.....	17
Hjälp till självförsörjning.....	18
Hjälp med försörjningen	18
Inkomster	18
Jobbstimulans – särskild beräkningsregel	18
Beräkning av tillgångar vid prövning av rätt till försörjningsstöd.....	18
Kontroller	18
Avvikelser från norm enligt 4 kapitlet 1 § SoL.....	19
Kosttillägg	19
Reducerad norm.....	19
Nödprövning och akut bistånd med reducerad norm.....	19
Vid avslag på försörjningsstöd.....	20
Skäliga kostnader utanför riksnormen enligt 4 kap. 3 § SoL	21
Boendekostnader	21
Hyresrätt	21
Egen fastighet eller bostadsrätt.....	21
Hyresdel till ungdomar under 23 år boende i föräldrahemmet.....	22
Beräkning av skälig hyresdel.....	22
Ungdom under 23 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal	22
Inneboende vuxna.....	22
Delad lägenhet	22
Övriga boendeformer.....	22
Tillfälligt boende	22
Depositionsavgift till hyra	22
Hushållsel	23
Arbetsresor	23
Färdtjänstavgift.....	23
Hemförsäkring	23
Livsföring i övrigt enligt 4 kapitlet 1 § SoL.....	24
Avgifter för barnomsorg.....	24
Advokat, juridisk hjälp, rättshjälp, avgifter.....	24
Begravningskostnader	24
Cykel.....	25
Dator, smartphone och bredband.....	25
Dator till vuxna utan barn.....	26
Bredbandskostnad/Internetuppkoppling.....	26
Diskmaskin, tvättmaskin och torktumlare	26

Flyttkostnader	26
Fritidsaktiviteter för barn.....	27
Buskort till barn och ungdomar	27
Fritidsaktiviteter för vuxna.....	27
Glasögon och kontaktlinser	28
Hemtjänst.....	28
Hemutrustning	28
Hälso- och sjukvård/medicin	29
ID-handling /Legitimation	30
Julpeng.....	30
Klädbidrag	30
Magasineringskostnader	31
Rekreation/semesterresor	31
Resor (övriga resor).....	32
Spädbarnsutrustning	32
Tandvård.....	33
Umgängeskostnader.....	33
Skulder.....	34
Rätt till försörjningsstöd för olika grupper.....	36
Arbetslösa.....	36
Egna företagare.....	36
Våld i nära relation och ekonomiskt bistånd	37
Vuxenstuderande	37
Ungdomar under 21 år som går i skolan.....	38
Personer inskrivna inom kriminalvård	38
Personer inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten	40
Personer på tillfällig vistelse i kommunen	40
Rätt till fortsatt försörjningsstöd under utlandsvistelse.....	40
Gällande EU/EES-medborgare, nordiska medborgare, asylsökande, nyanlända och tredjelandsmedborgare	41
Villkor för försörjningsstöd enligt 4 kapitlet 4-6 §§ SoL.....	41
Bistånd i form av ”egna medel”	41
Återkrav, återsökning och bidragsbrott.....	41
Del 2: Riktlinjer för vuxna personer med missbruk/beroende samt övriga vuxna.....	42
Riktlinjer för vuxna personer med missbruk/beroende samt övriga vuxna.....	43
Inledning.....	43
Lagrum	43
Målgrupp	43
Samsjuklighet	43
Ungdomar	44
Gravida kvinnor	44
Äldre.....	44
Missbruk av läkemedel/bensodiazepiner.....	44
Missbruk av opioider	44
Handläggning av missbruksärenden	44
Socialnämndens uppsökande ansvar	44

Utredningsförfarande.....	44
Vårdplan och genomförandeplan	45
Insatser	45
Utgångspunkter vid val av insats.....	45
Öppenvårdsinsatser.....	45
Heldygnsvård.....	46
Anhöriga till personer med beroendeproblematik	47
Barn till personer med beroendeproblematik	47
Bostadslösa	47
Socialstyrelsens definition av hemlöshet	47
Socialnämndens ansvar vid bostadslöshet.....	47
Akut boende på vandrarhem/motell/hotell	48
Boende som bistånd i jourlägenhet	48
Bistånd till boende i behandlingslägenhet/stödlägenhet	48
Bostadssocialt kontrakt.....	48
Brottsoffer	49
Familjefridsärenden	50
Missbruk av annat än alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar	50
Andra missbruk.....	50
Yttranden och annan skyldighet att lämna ut upplysningar	50
Körkortsytrande till transportstyrelsen.....	50
Yttrande till rätten och åklagarmyndigheten i LVM-ärenden	51
LUL-yttrande till åklagarmyndigheten	51
Upplysningar till frivården för personutredning	51
Upplysningar till annan myndighet för delgivning.....	51
Övriga vuxna	51
Del 3: Riktlinjer för ensamkommande barn och unga.....	52
Ensamkommande barn och unga	53
Ensamkommande barn upp till 18 år.....	53
Ensamkommande barn och unga efter avslagsbeslut.....	53
Asylsökande ensamkommande över 18 år.....	53
Asylsökande ensamkommande över 18 år med avslagsbeslut (efter gamla riktlinjerna)	53
Över 18 år – tillståndssökande	53
Över 18 år – nytt beslut enligt den s.k. gymnasielagen.....	54
Del 4: Riktlinjer för barn- och familj.....	55
Riktlinjer för barn- och familj.....	56
Förhandsbedömning barn.....	56
Skyddsbedömning	56
Gemensamt möte med anmälare.....	56
Allmänt.....	56
Målgrupp.....	56
Ansökan, anmälan eller kännedom på annat sätt.....	57

Anonyma anmälningar.....	57
Sekretesskydd för anmälare.....	57
Dokumentation	57
Barnets rätt.....	57
Barnets bästa.....	57
Barns rätt att komma till tals	58
Barnperspektivet.....	58
Barns behov i centrum.....	58
Utredning.....	58
Utredningsplan	59
Utredningssamtal	59
Referentsamtal	59
Konsultationsdokument	59
Dokumentation	59
Analys och bedömning	60
Beslut	60
Gynnande beslut	60
Avslagsbeslut eller beslut som går personen emot.....	60
Överklagande.....	61
Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, (LVU).....	61
Sekretess	61
Sekretess i förhållande till vårdnadshavare	61
Våld i nära relationer.....	62
Barnahusärende – misstanke om brott mot barn	62
Familjefridsärende – misstanke om brott mot vuxen samt barn som bevittnat våld	62
Öppna insatser	62
Familjeteamet	62
Särskilt kvalificerad kontaktperson	63
Kontaktfamilj.....	63
Familjerätt /Familjehem Inledning Allmänt om familjerätten i Heby kommun	63
Anmälningsskyldighet	63
Handläggning.....	63
Dokumentation inom familjerätten.....	64
Registerutdrag.....	64
Faderskap.....	64
Adoptioner	64
MIA – Myndigheten för Internationella Adoptioner	65
Vårdnad, boende och umgänge	65
Ändring av vårdnad	66
Familjehem.....	67
Yttrande enligt namnlagen.....	67
Kontaktperson vid umgänge/umgängesstöd	67
Yttrande beträffande äktenskapsdispens	67
Placering i familjehem	68
Egenavgift.....	68

Riktlinjer för Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun

Inledning

Riktlinjernas syfte

Syftet med dessa riktlinjer är i huvudsak att de ska fungera som ett stöd för handläggarna i deras arbete inom verksamheten. Riktlinjerna ska leda till en ökad rättssäkerhet för den enskilde som är i behov av bistånd. De ska också säkerställa att handläggarnas beslut fattas enligt samma eller likartade bedömningsgrunder samt fungera som stöd vid nämndens beslut.

Riktlinjerna är ett komplement till, men inte en ersättning för, de lagar och föreskrifter som styr verksamheten. De är avsedda att vara vägledande för handläggarnas utredning och beslut. Bistånd kan dock aldrig vägras den enskilde enbart med hänvisning till dessa riktlinjer. Det är alltid den enskildes speciella situation och behov, samt aktuell lagstiftning, som ska ligga till grund för de beslut som fattas.

Socialtjänstens personal ska alltid bemöta den enskilde på ett professionellt sätt och bedömningen av om insatsen/biståndet ska beviljas eller inte ska göras på objektiv och saklig grund.

Riktlinjernas omfattning

Riktlinjerna omfattar all utredning, handläggning och beslutsfattande liksom utförande i egen regi inom Heby kommuns Individ- och familjeomsorg, såväl vad gäller barn som vuxna samt familjerätt.

Avgränsning

Utredning, beslut och utförande via biståndsenheten omfattas inte av dessa riktlinjer.

Socialtjänstlagen – gemensamma principer

Allmänt om Socialtjänstlagen

Basen för allt arbete inom Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun återfinns i socialtjänstlagen. De mål som socialtjänsten arbetar mot finns formulerade i lagens 1 kapitel 1 §, den så kallade portalparagrafen;

”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människors

- *ekonomiska och sociala trygghet,*
- *jämlikhet i levnadsvillkor, och*
- *aktiva deltagande i arbetslivet.*

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.”

Den enskilde ska genom det bistånd eller den insats som beviljas enligt SoL tillförsäkras en *skälig levnadsnivå*. Biståndet eller insatsen ska utformas så att den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv stärks.

Kvalitet

Bistånd och insatser som kommunen tillhandahåller ska hålla en hög kvalitet. Detta uttrycks på följande sätt i 3 kapitlet 3 § SoL;

”Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet”

Att insatser och bistånd håller en hög kvalitet gäller oavsett om det är Heby kommun eller en privat aktör som ger biståndet eller utför insatsen. Det är kommunens ansvar att följa upp att de privata aktörer som anlitas utför insatser med en sådan kvalitet som lagen kräver. För att kravet på god kvalitet ska uppnås krävs bland annat att socialtjänstens service är lättillgänglig för de som är i behov av råd eller stöd.

Lagstiftning

I socialtjänstens arbete kan det också vara aktuellt att tillämpa annan lagstiftning än socialtjänstlagen, det kan t ex röra sig om:

- lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU,
- lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM,
- lag om LMA
- Föräldrabalk (1949:381), FB
- Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LuL
- Jordabalk (1970:994).

Samverkan

Verksamhetsområdet arbetar utifrån målbilden "EN-Socialtjänst" där individerna får ett samlat och kostnadseffektivt stöd från socialtjänstens olika enheter.

Intern samverkan

För att på bästa sätt kunna tillgodose klienters behov av stöd och hjälp finns interna samverkansforum där berörda handläggare, behandlare och biståndshandläggare samlas för ärendeplanering. Dessa är Stora samverkan och Behandlingskollegium.

Extern samverkan

Om insatser är aktuella från andra myndigheter ska bästa möjliga samverkan eftersträvas utifrån den enskildes behov. Viktiga samverkanspartner är bl.a. Region Uppsala och kriminalvården.

Samordnad individuell plan

Enligt hälso- och sjukvårdslagen 16 kap 4 § och socialtjänstlagen 2 kap 7 § är kommuner och regioner skyldiga att tillsammans med den enskilde göra en samordnad individuell plan (SIP) när det behövs för att den enskildes behov ska bli tillgodosedda, ett ansvar som förtydligas i SOSFS 2008:20. Kallelser och dokumentation sker i verksamhetssystemet Cosmic link.

Bemötande och tillgänglighet

Kommunens serviceskyldighet

Av förvaltningslag (1986:223) framgår att kommunen är skyldig att vara allmänheten behjälplig med upplysningar, råd, vägledning och annan liknande hjälp inom det aktuella verksamhetsområdet.

Frågor som ställs till socialtjänsten av en enskild eller ett företag ska besvaras oavsett hur frågan ställts (muntligen, skriftligen, via SMS eller e-post). Svaret får inte dröja längre än nödvändigt utan ska avges så snart det är möjligt.

Under kontorstid ska det alltid finnas personal tillgänglig som kan ta emot anmälningar och ansökningar. Det får inte finnas fastställda mottagningstider som kan begränsa tillgängligheten. Utanför kontorstid hänvisas personerna vidare till socialjouren.

Utlämnande av allmän handling

Rätten att ta del av allmänna handlingar regleras bland annat i 2 kap 13 § Tryckfrihetsförordningen (TF). Denna rätt begränsas endast av sekretesslagstiftningen.

All begäran om utlämnande av allmänna handlingar ska handläggas mycket skyndsamt.

Enligt justitieombudsmannen (JO, dnr 4490-2008), kan ett visst dröjsmål accepteras i ett ärende, där part begärt ut handlingar, om en sådan fördröjning är nödvändig för att myndigheten ska kunna ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän eller offentlig eller om framställningen fordrar en genomgång av ett omfattande material. Hög arbetsbelastning eller liknande är inte en godtagbar ursäkt till dröjsmål.

Om part begär ut handlingar bör det noteras i ärendets händelseförteckning, då dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ett ärende samt händelser av betydelse.

Innan utlämning av handlingar ska materialet noggrant gås igenom och kontrolleras av en kollega för att ytterligare försäkra att rätt information och handlingar lämnas ut.

Socialjour och beredskap

Heby kommun ingår i Uppsala kommuns socialjour. Tjänsten innebär att Uppsala kommun tillhandahåller handläggning av akuta socialtjänstärenden utanför kontorstid till den som vistas i Heby kommun. På detta sätt säkerställs att den enskilde alltid har möjlighet att, vid behov, komma i kontakt med socialtjänsten i Heby kommun.

Vistelsebegreppet

Huvudregeln är att det är den enskildes bosättningskommun som ansvarar för det stöd och de insatser som den enskilde kan vara i behov av. En och samma kommun bör så långt det är möjligt ha det samlade ansvaret för insatserna. Ofta, men inte alltid, sammanfaller bosättningskommun och vistelsekommun.

I akuta nödsituationer är det dock alltid vistelsekommunen som är ansvarig. Med akuta nödsituationer avses sådana situationer som uppstår oväntat och oförutsett, men det kan också förekomma andra situationer då den enskilde inte kan invänta insatser från annan kommun eller huvudman.

En person som är våldsutsatt och önskar flytta till en annan kommun får enligt 2 a kap. 8 § 2 SoL i förväg ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Barnets rätt

FN's konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) syftar till att stärka barnets rättigheter genom att tydliggöra att barn är rättighetsbärare. Sedan 1 januari 2020 gäller barnkonventionens artiklar 1-42 som lag i Sverige.

Denna lag ska genomsyra alla verksamheter inom kommunens socialtjänst.

Barnets bästa

Principen om barnets bästa är central i barnkonventionen och den ska också vara central i arbetet med att tillvarata barns och ungdomars intressen och rättigheter i hela verksamheten. Det ska tydligt framgå i dokumentationen hur barnets bästa beaktats.

När en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information. Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans inställning så långt det är möjligt klargöras på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans ålder och mognad.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Ansökan, anmälan eller kännedom på annat sätt

Utredningsskyldighet

Kommunen är skyldig att skriftligen hantera alla ärenden som den på ett eller annat sätt får kännedom om. Detta följer dels av 11 kapitlet 1 § SoL men också enligt den så kallade officialprincipen. Handläggningen innefattar aktualisering, förhandsbedömning samt utredning om så bedöms nödvändig och ska kännetecknas av allsidighet, objektivitet, diskretion samt största möjliga skyndsamhet

Ett ärende hos nämnden kan aktualiseras på i princip tre olika sätt: Genom ansökan eller begäran, genom anmälan eller på annat sätt.

Vuxna personer får normalt inte utredas mot sin vilja, undantag med tydligt lagstöd finns endast i LVM och i LVU när det gäller personer mellan 18-20 år.

Om det finns tecken som tyder på att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska utredningen genomföras oberoende av vårdnadshavarens samtycke. För sådana utredningar finns särskilda bestämmelser i 11 kapitlet 2 § 1 SoL.

Ansökan eller begäran

Det finns inget formkrav för en ansökan, den kan vara både muntlig och skriftlig och komma in till nämnden genom brev, fax, e-post eller via ett SMS. En ansökan eller en begäran om bistånd kan också ske muntligen vid personligt sammanträffande eller vid ett telefonsamtal.

Det finns inga begränsningar i vad en person kan ansöka om utan det är den enskildes behov avgör om bistånd eller andra insatser ska beviljas och hur dessa i sådana fall ska utformas.

En utredning ska alltid inledas vid ansökan om bistånd och alltid utmynna i ett beslut.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Anmälan

Enskilda personer, myndigheter och organisationer kan genom en anmälan om oro för en enskild påtala att hen kan behöva socialnämndens stöd i någon form. Anmälningar kan, precis som ansökningar, göras både skriftligen eller muntligen. Inte heller vad gäller anmälningar får något formkrav uppställas.

Den som tar emot en anmälan ska alltid, oavsett vem som är anmälare, dokumentera uppgifterna. Detta är särskilt viktigt när anmälan är muntlig. Vad som ska dokumenteras anges i Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*". En privatperson som gör en anmälan till socialnämnden kan välja att vara anonym. Tjänstemän hos olika myndigheter som omfattas av anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL har inte någon möjlighet att välja att vara anonyma. Dessa personer bör också göra anmälan skriftligen.

Anonyma anmälningar

I det fall en anmälare inte uppger sitt namn är anmälan anonym och då ska nämnden i princip inte efterforska eller dra slutsatser om vem som gjort anmälan. En anmälan som inkommer anonymt ska hanteras på samma sätt som en anmälan som inte är anonym. Även i dessa fall kan anmälan göras både skriftligen och muntligen.

För ytterligare vägledning om anmälningar se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Anmälningar enligt LVM

Om någon är i behov av vård enligt LVM har statliga och kommunala myndigheter, som i sin tur regelbundet kommer i kontakt med missbrukare, anmälningsskyldighet enligt 6 § LVM. En anmälan kan även komma genom socialnämndens iakttagelser när någon annan inom förvaltningen kommer i kontakt med en person med missbruksproblematik.

Förhandsbedömning

När en anmälan görs ska skyddsbedömning och förhandsbedömning göras för bedömning om utredning ska inledas. För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) *"Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten"* samt avsnitt för barn- och familj.

Hembesök

Av 2 kap. 6 § RF följer att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot husrannsakan och liknande intrång. Till det allmänna räknas myndigheter som exempelvis socialnämnder. Husrannsakan innebär varje undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe som initieras avsett med undersökningen (prop. 1975/76:209 s. 147). Hembesök som sker på nämndens initiativ är en åtgärd som av den enskilde kan uppfattas som starkt integritetskränkande. Nämnden måste i varje enskild situation väga det intrång i den personliga integriteten ett hembesök kan tänkas medföra mot de intressen nämnden ska tillgodose. Se handbok för handläggning och dokumentation.

Kännedom på annat sätt

Begäran om yttrande från annan myndighet

Om en annan myndighet begär yttrande från socialnämnden uppkommer ett ärende hos nämnden. En utredning ska i dessa fall alltid inledas oavsett den enskildes inställning till detta. Det kan t.ex. röra sig om en begäran från åklagarmyndigheten, en domstol eller länsstyrelsen. En sådan utredning kan i vissa fall leda till att nämnden får kännedom om något som behöver utredas ytterligare.

Meddelanden/underrättelser från andra myndigheter

Ett meddelande från en annan myndighet kan också innebära att en utredning kommer att inledas. Någon absolut skyldighet att inleda en utredning finns inte, frågan om utredning ska inledas eller ej avgörs vid förhandsbedömningen av de uppgifter som nämnden förfogar över i det enskilda fallet.

Annat sätt

Socialnämnden kan också få kännedom om något som kan föranleda en utredning genom t ex media eller genom nämndens egna iakttagelser.

Handläggning och dokumentation

All handläggning och dokumentation ska ske utifrån de regler som uppställs i 11 kapitlet SoL och FörvL samt i förekommande fall annan lagstiftning. Ytterligare vägledning inhämtas i Socialstyrelsens handbok (2021) *"Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten"*.

Skyndsamhetskrav

En utredning ska alltid inledas utan dröjsmål, se 11 kapitlet 1 § SoL. Detta innebär att utredningen ska ske med största möjliga skyndsamhet och vara slutförd senast inom fyra månader. Hög arbetsbelastning eller liknande är inte en godtagbar ursäkt för att inte inleda en utredning utan dröjsmål.

Myndighetsutövning

I svensk lagstiftning finns två viktiga principer som gäller för all myndighetsutövande verksamhet, legalitetsprincipen och objektivitetsprincipen, vilka återfinns i regeringsformen.

För att uppfylla legalitetsprincipen måste all myndighetsutövning ha stöd i lagar eller andra föreskrifter. Något utrymme för godtycklig myndighetsutövning utan lagstöd finns inte.

Objektivitetsprincipen innebär att handläggaren vid myndighetsutövning inte får ta hänsyn till, eller låta sig vägledas av, annat än tillämplig lagstiftning. Andra omständigheter får inte påverka vare sig utredning eller beslut. Allt utredningsarbete som sker måste vara objektivt och får inte färgas av vare sig handläggarens personliga åsikter eller av annat som inte är relevant för prövningen.

Vid all myndighetsutövning ska följande bestämmelser i FörvL tillämpas;

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter
- 20 § om motivering av beslut
- 21 § om underrättelse av beslut
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande
- 27 § om omprövning av beslut

Enligt 11 kapitlet 9 § SoL har den enskilde i ärenden som innebär myndighetsutövning rätt till företräde inför nämnden om inte särskilda skäl mot detta finns. Om juridiskt ombud finns ska även denne ges möjlighet till företräde inför nämnden.

Beslut

En utredning måste alltid avslutas med ett beslut. Hur ett beslut ska formuleras är beroende av vad beslutet rör sig om.

I vissa fall kan det vara aktuellt med ett förbehåll om återkallelse i beslutet, detta gäller enbart för gynnande beslut.

Beslutsfattare

Beslutsfattare ska alltid vara den som har delegation att fatta beslut i det aktuella ärendet. Vem som är delegat framgår av socialnämndens delegationsordning som finns på kommunens intranät.

Avslagsbeslut och kommunikering

Ett beslut kan vara ett beslut om avslag, helt eller delvis, på vad den enskilde har ansökt om.

Kravet på kommunikering i 17 § FL innebär att en myndighet inte får avgöra ett ärende som avser myndighetsutövning mot enskild utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om uppgifter som tillförts ärendet av någon annan. Den som är part i ärendet ska också ha fått möjlighet att yttra sig över uppgifterna innan myndigheten fattar sitt beslut.

Om inget nytt tillförs ärendet under tiden för kommunikering ska den sökande delges det slutliga beslutet skriftligen tillsammans med en överklagandehänvisning, då den enskilde alltid kan överklaga ett avslagsbeslut. Om den enskilde lämnar in nya uppgifter eller handlingar under tiden så ska dessa uppgifter dokumenteras och ett nytt ställningstagande ska göras. Medför de nya uppgifterna att beslutet ändras till ett gynnande beslut ska den enskilde meddelas om detta.

Om uppgifterna eller handlingarna inte medför någon ändring av beslutet fattas det slutliga avslagsbeslutet och meddelas den sökande. Ett avslagsbeslut måste alltid meddelas skriftligen för att den enskilde ska ha möjlighet att överklaga beslutet.

Ytterligare vägledning inhämtas i Socialstyrelsens handbok (2021) "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten".

Sekretess

Offentlighetsprincipen är en grundlagsskyddad princip som innebär att allmänheten har stor rätt till insyn i en myndighets hantering av ärenden. Det är en viktig princip för alla offentliga verksamheter.

Det finns dock tillfällen när det inte är lämpligt att uppgifter och handlingar lämnas ut till allmänheten, t ex när det rör sig om personliga uppgifter om enskilda personer. För att neka ett utlämnande av en handling måste det finnas lagstöd för detta. I huvudsak regleras sådana begränsningar av offentlighetsprincipen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Sekretess innebär ett förbud mot att lämna ut uppgifter eller handlingar oavsett om detta sker muntligen eller skriftligen. Sekretess gäller inte enbart mot enskilda som begär ut uppgifterna utan även mot andra myndigheter och också internt inom en och samma myndighet. Allmänhetens rätt att ta del av en myndighets allmänna handlingar kan på detta sätt begränsas. Handlingen är fortfarande allmän men den är inte offentlig.

Inom socialtjänsten gäller sekretess med, i de flesta fall, så kallat omvänt skaderekvisit (OSL 26 kapitlet). Det omvända skaderekvisitet innebär att socialtjänsten inte ska lämna ut uppgifter eller handlingar om ett ärende om det finns en risk för att ett utlämnande skulle vara till men för den som uppgifterna berör. Handläggaren behöver alltså inte vara säker på att den enskilde verkligen kommer att lida men, det räcker om det föreligger en risk för detta.

Sekretessbrytande bestämmelser

I bland annat 10 kapitlet OSL finns så kallade sekretessbrytande bestämmelser som innebär att en myndighet under vissa omständigheter, och i vissa fall, kan lämna ut en handling eller en uppgift trots att den normalt sett omfattas av sekretess.

Sekretess kan brytas:

- vid samtycke från den enskilde,
- vid misstanke om allvarliga brott, till exempel vid misstanke om brott mot barn,
- om en menprövning leder fram till att handlingen eller uppgiften kan lämnas ut
- om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning,
- om uppgiftslämnandet är nödvändigt för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sin verksamhet, till exempel yttrande till domstol eller annan myndighet.

Samtycke och dokumentation av utlämnade uppgifter

Det är av stor vikt att det framgår av dokumentationen när samtycke har lämnats. Det ska även framgå på vilket sätt (muntligt eller skriftligt), i vilket syfte och under vilken tidsperiod som samtycket gäller.

Om information lämnas ut med hänvisning till en sekretessbrytande bestämmelse ska det av dokumentationen tydligt framgå vad som lämnats ut samt med stöd av vilken bestämmelse informationsutlämningen gjorts.

Partsinsyn

Som part i ett ärende betraktas den som är sökande, klagande eller "annan". Med "annan" avses till exempel en vårdnadshavare för ett barn som är aktuellt i ett ärende.

En part i ett ärende ska ges möjlighet att, om han eller hon så önskar, ta del av allt utredningsmaterial i sitt ärende hos en myndighet. Detta är en grundläggande princip vars syfte är att den enskilde ska ges möjlighet att tillvarata sin rätt och sina intressen.

Om stöd i lag finns för att begränsa en enskilds rätt till sin partsinsyn ska han eller hon ändå upplysas om vad materialet innehåller. Detta ska ske i den mån det behövs för att den

enskilde ska kunna tillvarata sin rätt och om det kan göras utan att allvarligt skada det intresse som sekretessen ska skydda.

Sekretesskydd för anmälare/uppgiftslämnare

Allmänheten och olika myndigheter har möjlighet att lämna in en anmälan om de anser att en enskild person är i behov av socialnämndens stöd. Anmälaren kan i vissa fall välja att vara anonym, det vill säga han eller hon uppger inte sitt namn. Om anmälaren trots allt uppger sitt namn så är han eller hon inte längre anonym och handläggaren kan då inte välja att utesluta namnet från dokumentationen.

Om det kan antas att fara uppkommer för anmälaren eller att någon till denne närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men kan anmäla namn och andra uppgifter som kan röja anmälares identitet hållas hemligt för den anmälda, se 26 kapitlet 5 § OSL. Detta gäller dock enbart för enskilda personer. Tjänstemän hos myndigheter som omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kapitlet 1 § SoL kan inte komma i fråga för sådant sekretesskydd.

Förundersökningssekretess

Det händer att handläggare inom socialtjänsten får ta del av polisens handlingar i form av förundersökningsprotokoll. Så länge en förundersökning pågår råder så kallad förundersökningssekretess, se 18 kapitlet 1 § OSL. Syftet med förundersökningssekretessen är att polisens utredning inte ska lida skada om uppgifterna röjs.

Förundersökningssekretessen upphör när åtal har väckts vilket innebär att den kvarstår om undersökningen avslutas utan att åtal har väckts. Själva beslutet att inleda eller att lägga ned en förundersökning är inte sekretessbelagt och en fråga som polismyndigheten kan besvara.

Inre sekretess

Inre sekretess innebär att personalen får ta del av uppgifter i den utsträckning som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det finns t e x sekretessgränser mellan verksamheter som leds av olika nämnder. Det innebär att personal från en nämnd inte får ta del av uppgifter om en enskild som finns hos en annan nämnd, utan att först göra en sekretessprövning. Handlingar ska förvaras så att inte obehöriga får tillgång till dem. Det innebär även enligt 8 kap 2 § OSL att sekretess gäller mellan verksamhetsgrenar inom samma myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.

Förvaring av handlingar

Alla handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras på ett sådant sätt att inte obehöriga kan få tillgång till dem, 11 kapitlet SoL. Denna reglering i SoL är ett komplement till den reglering som finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Som huvudregel är en kommunal myndighet skyldig att registrera inkomna eller upprättade allmänna handlingar. Handlingar som hör till en enskilds personakt är dock undantagna från denna skyldighet, se offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641).

Registerledare

I Heby kommun förvaras personakter med mannen i familjen som registerledare och vid samkönade hushåll är den äldste personen registerledare.

Gallring

I 12 kapitlet SoL finns särskilda bestämmelser om gallring, anledningen är att det har bedömts vara av vikt att uppgifter som är integritetskänsliga inte ska sparas längre än vad som behövs. Sociala nämnden har en skyldighet att gallra ut både personakter och personuppgifter enligt de regler som anges.

Anteckningar och andra uppgifter i en personakt ska gallras fem år efter det att den sista anteckningen gjordes i akten. Elektroniska akter och pappersakter ska gallras parallellt.

I vissa fall ska uppgifterna sparas för forskningsändamål. Med anledning av detta får inte akter för personer med födelsedag den femte, femtonde eller tjugofemte varje månad inte gallras.

Rensning av akt

Att förstöra handlingar som inte ska arkiveras kallas rensning och är en åtgärd som vidtas oberoende av gallringsregler. Normalt utförs rensningen av berörd handläggare som senast i samband med att ett ärende avslutas tar ställning till om minnesanteckningar, utkast och andra motsvarande handlingar ska arkiveras och därmed blir allmänna handlingar enligt bestämmelserna i 2 kap. 9 § TF.

Del 1:
**Riktlinjer för försörjningsstöd
och ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt**

Riktlinjer för försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt

Inledning

Den som inte själv kan tillgodose sina behov, eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, kan ha rätt till bistånd från socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Detta framgår av 4 kapitlet 1 § SoL.

Socialtjänstlagen är subsidiär till annan lagstiftning, det innebär att annan lagstiftning har företräde framför SoL. Av detta följer att rätt till bistånd från socialnämnden endast föreligger när andra insatser från samhällets sida inte visat sig räcka till. Den enskilde ska genom biståndet uppnå "en skälig levnadsnivå". Vad som är en skälig levnadsnivå får avgöras utifrån de förhållanden den enskilde lever under vid tiden för hjälpbehov.

Det bistånd den enskilde beviljas ska främja hans eller hennes möjligheter att på sikt klara sig själv. Målsättningen med biståndet ska vara "hjälp till självhjälp". Det är viktigt att den enskilde inte blir van vid en passiv tillvaro som bidragstagare. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation. De krav som ställs på den enskilde ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Det är inte möjligt att i riktlinjerna beskriva alla situationer eller behov som kan uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov och därtill ska den individuella prövningen och behovsbedömningen göras. Finns anledning att göra undantag från den normala handläggningen och undantaget är av principiell betydelse ska sociala nämnden besluta i frågan.

Andra styr- och stöddokument

Bestämmelserna om ekonomiskt bistånd regleras i socialtjänstlagen, SoL. Till stöd i handläggning och tolkningen av lagen används förutom dessa riktlinjer; Socialstyrelsens "Handbok om ekonomiskt bistånd", Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten" samt aktuell praxis. Rättsliga utslag i domstol finns inte kontinuerligt inarbetade i riktlinjerna men ska fortlöpande beaktas. Observera att om rättsläget är osäkert är en förutsättning för prövning i förvaltningsdomstol att en ansökan avslås.

Barnperspektivet

Av 1 kap 1 § SoL framgår att när åtgärder rör barn (under 18 år) ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. I allt arbete inom socialtjänsten ska därför hänsyn till barnets situation tas. Det ingår också i uppdraget att synliggöra barnens situation. Särskilt fokus ska läggas på barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd. Extra bistånd riktat till barnen kan beviljas i familjer som har ett långvarigt försörjningsstödsberoende. Handläggaren ska aktivt upplysa familjerna om dessa bistånd för att tillförsäkra att barnen i de familjer som ansöker om bistånd behandlas så likvärdigt som möjligt. *Arbetet med barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd finns i separat rutin.*

Uppdraget

Lagstiftaren har gett socialtjänsten två uppdrag när det gäller försörjningsstöd. Huvuduppgiften eller målet är att hjälpa den enskilde så att han eller hon kan klara sig utan ekonomiskt bistånd – *hjälp till självförsörjning*. I väntan på att det blir möjligt har den enskilde under vissa förutsättningar och efter individuell behovsprövning rätt till ekonomiskt bistånd – *hjälp med försörjningen*.

Hjälp till självförsörjning

Arbetsstättet ska vara strukturerat och individuella genomförandeplaner ska upprättas i varje enskilt ärende inom 4 månader. Av genomförandeplanerna ska det bland annat framgå vilket mål den enskilde har för att nå självförsörjning, vad han eller hon behöver göra och vilket stöd som behövs av socialtjänsten och andra aktörer. Genomförandeplanerna ska följas upp regelbundet och revideras vid behov.

Hjälp med försörjningen

I väntan på att bli självförsörjande har den enskilde under vissa förutsättningar och efter individuell behovsprövning rätt till ekonomiskt bistånd till sin försörjning.

Inkomster

I princip ska hushållets samtliga inkomster avräknas från försörjningsstödet när rätten till bistånd prövas. Med inkomster menas normalt alla former av disponibla medel. De inkomster och tillgångar som i regel inte ska avräknas framgår av handbok för ekonomiskt bistånd och aktuell praxis.

Jobbstimulans – särskild beräkningsregel

Om en sökande uppfyller vissa villkor tillämpas den särskilda beräkningsregeln i 4 kap 1 b SoL om jobbstimulans – se handbok.

Beräkning av tillgångar vid prövning av rätt till försörjningsstöd

Rätt till försörjningsstöd enligt 4 kapitlet 1 § SoL föreligger om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Grundprincipen är att den enskilde inte har rätt till försörjningsstöd om sökanden har realiserbara tillgångar med vilka sökanden kan försörja sig med. Till realiserbara tillgångar räknas bland annat bankmedel, aktier, obligationer, fondmedel och pensionssparande. Hit räknas också tillgångar, med vissa undantag, i form av fastighet eller bostadsrätt som, om biståndet inte är tillfälligt, kan säljas och ge medel till hushållets försörjning. Eventuella tillgångar framgår av slutskattsedel eller hemförsäkringsbrev.

Undantag vid beräkning av tillgångar som påverkar hushållets rätt till försörjningsstöd i Heby kommun, görs för:

- *Bil innehav* medges generellt för en personbil per hushåll värd max 35 % av prisbasbeloppet.

Det innebär att bil upp till detta värde inte påverkar rätten till bistånd. Viss vägledning av en bils värde kan fås på www.bilpriser.se men vid behov kan även inköpshandling eller värderingsintyg begäras. Försäkring, skatt eller andra bilkostnader beviljas normalt inte. Av det ovanstående följer att inga andra fordon skall vara registrerade på hushållet oavsett uppgivna skäl. Finns fler fordon registrerade skall de ses som en tillgång som också har ett värde. De skall omedelbart avyttras vid ansökan om ekonomiskt bistånd och det eventuella värdet ska räknas som en inkomst. Bedöms bilen ha enbart skrotningsvärde ska fordonet ändå avyttras. Skäligt rådrum kan beviljas utifrån en bedömning av den enskildes situation.

- *Banktillgodohavanden för barn* bosatta i hushållet med högst 15 % av basbeloppet.
- *Egen fastighet/bostadsrätt* som inte innebär ett ekonomisk värde för den enskilde och är i enlighet med Heby kommuns högsta godtagbara boendekostnad.
- Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

Kontroller

Kontroller av den enskildes inkomster och realiserbara tillgångar ska göras efter samtycke av den enskilde. Generella kontroller görs normalt hos:

- KiR – befolkningsregistret

- SSBTEK (Arbetsförmedlingen, a-kassa, Försäkringskassan, Skatteverket, Migrationsverket, Transportstyrelsen och CSN)
- Bolagsverket: företag

I det enskilda fallet bedöms vilka eventuella kontroller som därutöver behövs. Samtliga kontroller ska dokumenteras i journalen samt om uppgifterna ligger till grund för avslag ska uppgifterna skrivas ut och förvaras i personakt. Om den enskilde inte ger samtycke till de kontroller handläggaren finner nödvändiga kan det innebära att en fullständig ekonomisk utredning inte kan göras. Det är då den enskildes eget ansvar att inkomma med nödvändiga uppgifter. Om nödvändiga uppgifter inte inkommer kan ansökan komma att avslås utifrån den grunden att nödvändiga uppgifter inte lämnats så att utredningen inte kan slutföras.

Utöver ovanstående kontroller ska den enskilde styrka sina uppgifter om inkomster och utgifter med handlingar. Inkomster från arbetsgivare eller arbetslöshetsförsäkring ska styrkas genom uppvisande av specifikation där alla uppgifter om tillägg och avdrag framgår. Vid nybesök ska hushållet uppvisa bankkontoförteckning (kontoöversikt) och kontoutdrag på familjens samtliga konton de tre senaste månaderna. Vid varje ansökan därefter ska kontoutdrag normalt uppvisas en månad bakåt. Insättningar på konto betraktas normalt som disponibla medel.

En gång om året ska den preliminära deklARATIONEN samt slutskattsedeln uppvisas om inte uppgiften framgår i SSBTEK. Den som inte är skyldig att deklarerat ska uppvisa ett intyg från Skatteverket som styrker det.

Avvikelser från norm enligt 4 kapitlet 1 § SoL

Socialnämnden kan om särskilda skäl föreligger beräkna försörjningsstödet utifrån en högre eller lägre normnivå.

Kosttillägg

Om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost kan kosttillägg för särskild kost i enskilda fall beviljas. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnaden för särskild kost vid vissa sjukdomar. Medicinska skäl som kan föranleda ett behov av dyrare kost kan vara födoämnesallergier (till exempel för komjölkprotein och glutenintolerans) och vissa former av diabetes. Behovet av särskilt kosttillägg skall styrkas med intyg från legitimerad sjukvårdspersonal där det klart skall framgå att sjukdomen medför fördyrade kostnader för maten. Det ska av intyget framgå hur länge bedömningen gäller. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader ska möjligheten till ersättning från Försäkringskassan undersökas.

Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnader om det inte står helt klart att näringstillskottet helt ersätter vanlig mat och inte innebär en merkostnad.

Reducerad norm

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstöd beräknas till en lägre nivå, se handbok och praxis.

Nödprövning och akut bistånd med reducerad norm

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska alltid en så kallad nödprövning göras om den sökande hävdar att nödsituation föreligger eller om handläggaren ger avslag av andra anledningar än att behovet bedöms kunna tillgodoses genom egna inkomster. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning.

Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas och bedömningen ska dokumenteras.

Försörjningsstöd beräknat enligt en reducerad nivå avser posten för livsmedel i riksnormen, det vill säga matpengar. I undantagsfall kan andra kostnadsposter läggas till, till exempel kan

mat och hygiendelen i normen beviljas som akut bistånd till en barnfamilj, där det utöver akut bistånd till matpengar kan finnas behov av blöjor. Bedömningen ska dokumenteras.

Efter bedömning i det enskilda fallet kan reducerat försörjningsstöd beviljas för att tillgodose basala behovsposter för livsuppehållet inom försörjningsstödet såsom exempelvis mat och hyra för att ge sökande möjlighet att reda upp den omedelbara situationen.

Situationen kan uppstå där den sökande har haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna inkomster eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till sitt uppehälle.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

- *Är det en akut nödsituation?*
- *Finns barn i familjen?*
- *Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?*
- *Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?*
- *Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?*
- *Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?*

Upprepade ansökningar om akut bistånd ska behandlas mycket restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation (det är den enskildes eget ansvar att planera sin ekonomi så att en akut nödsituation inte uppstår). Möjligheten att utbetala bistånd via matrekvisition bör tillämpas väldigt restriktivt och alltid i samråd med den enskilde i de fall det är uppenbart att kontanta medel kommer användas till annat än det som är tänkt. Likaså kan man i speciella fall (exempelvis pågående missbruk) hänvisa till speciella restauranger eller att någon följer med och handlar matvaror.

Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Om personen blivit bestulen eller tappat plånboken är det i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Nödprövning görs. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information åter kommer i samma situation kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdig. Nödprövning ska alltid dokumenteras.

Övrigt reducerat försörjningsstöd:

- Försörjningsstödet kan reduceras då det är uppenbart att den sökande inte har kostnader för vissa normposter eller att han eller hon inte använder biståndet till avsett ändamål exempelvis vid aktivt missbruk. Det kan även gälla personer som får vissa av sina behov tillgodosedda på annat vis.
- Reducerad norm kan i vissa särskilda fall beviljas under utredningstiden för att undvika nöd, det bör dock inte gälla mer än någon månad.

Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för att vara berättigad till försörjningsstöd ska ett avslagsbeslut fattas och nödprövning ska göras.

Skäliga kostnader utanför riksnormen enligt 4 kap. 3 § SoL

Boendekostnader

Bistånd till boendekostnader utgår med faktisk kostnad om denna bedöms som skälig. Vård- och omsorgsnämndens fastställda högsta godtagbara boendekostnad (HGK) gäller som vägledning vid bedömning av vad som är skälig boendekostnad. Om bostadskostnaden bedöms vara för hög i förhållande till vad som är skäligt för det aktuella hushållet är det rimligt att ställa krav på byte av bostad under förutsättning att behovet av försörjningsstöd bedöms vara längre än tre månader. Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för till exempel skolgång, barnomsorg och socialt nätverk.
- Sökandes ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara en flyttning.
- Sökandes möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid bytet på grund av exempelvis arbetslöshet och betalningsanmärkningar.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommit fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin boendesituation ska skälig tid ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt sänka boendekostnaden. Skälig tid bör normalt vara fyra månader som kan förlängas om sökanden under denna tid har påbörjat byte av bostaden. Ett beslut om skälig tid ska alltid tas samt bifogas besvärshänvisning. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med högsta godtagbara boendekostnad i Heby kommun.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndsperiod och detta medför en ökad boendekostnad bör detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den sökande flyttar till ett dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten kan den tidigare, lägre, boendekostnaden beviljas om det inte är uppenbart att flytten och den högre boendekostnaden är nödvändig för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Det krävs inte att man samrätt innan, men behovet av flytt ska styrkas.

Hyresrätt

Se Socialstyrelsens handbok för ekonomiskt bistånd och gällande praxis.

Egen fastighet eller bostadsrätt

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Om biståndsbehovet bedöms bli långvarigt utgör detta skäl till försäljning av bostaden. Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommit fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin boendesituation och avyttra sin tillgång ska skälig tid ges för att genomföra flyttning och försäljning. Skälig tid bör normalt vara fyra månader som kan förlängas om sökanden bedöms göra vad denne kan för att bidra till aktuell planering.

Boendekostnad för egen fastighet eller bostadsrätt beviljas upp till högsta godtagbara boendekostnad.

I boendekostnader för villa ingår driftskostnader såsom uppvärmning, vatten, avlopp och renhållning, villaförsäkring, ev. sotning samt ränteutgifter.

Observera möjlighet till ansökning om skattejämkning i enligt med Socialstyrelsens handbok för ekonomiskt bistånd.

Boendekostnader för egen fastighet eller bostadsrätt beviljas utifrån samma kriterier som för boende i hyresbostad om bedömningen enligt ovan är att bostaden inte har något övervärde i

förhållande till lån. Skälighetsbedömning görs utifrån den kostnadsberäkning som socialtjänsten använder för egen fastighet. Bistånd till amortering på lån beviljas inte i något fall då det utgör en kapitalbildning.

Kostnad för ved eller pellets kan beviljas om det är nödvändigt för uppvärmningen för att den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Ved eller pellets beviljas normalt för månadsvis förbrukning men i individuella fall kan tre månaders förbrukning beviljas om det är mer ekonomiskt och den enskilde bedöms vara i fortsatt behov av försörjningsstöd under samma period. Kvitto på inköpt ved eller pellets ska kunna uppvisas.

Hyresdel till ungdomar under 23 år boende i föräldrahemmet

En ungdom som avslutat gymnasiet och är boende i föräldrahemmet beviljas normalt inte hyresdel om de inte tidigare betalat hyresdel. Undantag framgår av handbok för ekonomiskt bistånd.

Hyresdel till ungdom kan beviljas om den sökande tidigare en period själv betalat hyresdel i föräldrahemmet. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Man skall kunna styrka att hyran faktiskt har betalats.

Beräkning av skälig hyresdel

Beräkning av skälig hyresdel görs i enlighet med handbok om ekonomiskt bistånd och Riksförsäkringsverkets beräkningsregel.

Ungdom under 23 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte ska beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen. Detta skall då utredas för sig.

Inneboende vuxna

Hyran för inneboende vuxna ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälig (Stöd i bedömning av skälig hyresdel kan fås genom beräkning av skälig hyresdel i enlighet med handbok om ekonomiskt bistånd). Personer som bara har tillfälligt och kortvarigt boende i mindre än en månad hos andra privatpersoner beviljas normalt ingen hyresdel.

Delad lägenhet

När syskon eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende. Vid prövning av försörjningsstöd när sökande delar lägenhet ska nettohyran delas på antalet boende i lägenheten om inte annat avtalats.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Tillfälligt boende

Bistånd till kostnader för boende på vandrarhem eller hotell kan beviljas i akut nödsituation för kort tid om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Depositionsavgift till hyra

Kostnad för depositionsavgift till en månadshyra kan beviljas om behovet av boende inte kan tillgodoses på annat sätt. Biståndet ska prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande haft mycket stora svårigheter att få boende.

Hushållsel

Bistånd till elkostnader utgår med faktiskt belopp om detta bedöms som skäligt. Konsumentverkets beräkningar bör ge vägledning för skäliga kostnader. Kostnader för eluppvärmning räknas som en del av boendekostnaden. Då elpriserna varierar är den beräknade medelsförbrukningen av hushållsel för olika hushållsstorlekar enligt Konsumentverkets beräkningar vägledande, men det får inte ses som ett tak. Möjligheter till individuella bedömningar ska finnas. Om uppvärmning ej ingår i hyran kan beräkningarna utgöra vägledning för vilken del av elen som utgör hushållsel, resterande elförbrukning utgör en del av högsta godtagbara boendekostnad.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och hushållsgemensamma kostnader används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Övriga i hushåll kan beviljas bidrag till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inklusive barn, i hushållet.

Försörjningsstöd till elkostnad ska normalt prövas av den kommun där den sökande är aktuell vid räkningens förfallodag.

Arbetsresor

Begreppet arbetsresor avser, utöver kostnad för resor till och från arbetet, även kostnad för resor till att kunna delta i studier eller andra åtgärder som kommunen eller arbetsförmedlingen anordnar. Bistånd beviljas med kostnaden för billigast möjliga färdmedel, i första hand med allmänna kommunikationer. Det är viktigt att den enskilde ges möjlighet att vara aktiv i sitt arbetssökande och inte begränsas p.g.a. ekonomiska möjligheter till resande med kollektivtrafik.

Månadskort för buss beviljas vid deltagande i daglig sysselsättning så som arbete, praktik, arbetsträning eller öppenvårdsinsatser. Månadskort kan även beviljas i samråd med den enskilde om den enligt uppgjord planering ska vara aktiv i sitt arbetssökande på så sätt att behov av månadskort föreligger. Beviljat månadskort ska då följas upp och det ska av aktivitetsrapport eller uppgift från Arbetsförmedlingen framgå att den enskilde utifrån sitt arbetssökande utnyttjar sin möjlighet till resande med månadskort i sådan utsträckning att behov av månadskort föreligger. Den enskilde kan t ex delta i olika aktiviteter eller drop-in-tider på olika Arbetsförmedlingar i länet, åka på rekryteringsträffar, utbildningsinformationer, jobbmässor, åka runt till arbetsplatser för muntlig presentation och inlämning av CV etc.

Vid deltagande i verksamheter som inte är dagliga beviljas arbetsresor normalt utifrån hur ofta sökanden deltar i verksamheten. Normalt kan bistånd till reskassa motsvarande 10 resor beviljas. Personer som arbetar eller deltar i arbetssökarverksamhet inom gångavstånd från bostaden har ej rätt till bistånd för arbetsresor. Beträffande rimligt gångavstånd kan cirka tre kilometer tjäna som en utgångspunkt.

Bistånd till ersättning för arbetsresor med bil medges om bilen är en förutsättning för arbetsinkomst och allmänna kommunikationer saknas, turtätheten är starkt begränsad, den sökande har oregelbundna arbetstider eller lider av funktionshinder eller sjukdom. Kostnader för drift, skatt, försäkring, besiktning och reparationer ersätts med den schabloniserade milkostnad som riksskatteverket fastställer varje år vilket motsvarar den godtagbara ersättningen. Detta innebär att bistånd till kostnader för bil inte beviljas utöver biståndet till arbetsresor med ovanstående belopp. Sökanden med stora kostnader för arbetsresor uppmanas regelmässigt att söka skattejämkning. Diskussion om flytt närmare arbetet bör också föras.

Färdtjänstavgift

Faktisk avgift för färdtjänst kan beviljas. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som ej är lokala.

Hemförsäkring

Bistånd beviljas för faktisk skälig kostnad till hemförsäkring och vägledning kan tas i Konsumentverkets referenspris. Bistånd beviljas normalt till grundförsäkring som omfattar

rättsskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. I de fall sökande har års- eller halvårsbetalningar ska denne uppmanas att begära månads- eller kvartalsbetalningar. Sökanden med bostadssociala lösningar kan beviljas hemförsäkringskostnad för längre period. Sökanden ska informeras om vikten av att ha gällande försäkring. Övriga tilläggsförsäkringar så som till exempel allrisk-, drulle- och hemplusförsäkring ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring och beviljas därmed normalt inte.

Alla som är folkbokförda på en adress täcks i regel av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, till exempel unga vuxna som bor kvar hemma hos sina föräldrar eller syskon och kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas att skaffa egen hemförsäkring.

Livsföring i övrigt enligt 4 kapitlet 1 § SoL

Avgifter för barnomsorg

Ekonomiskt bistånd till avgift för barnomsorg beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens. I första hand ska den sökande undersöka möjligheten till avgiftsbefrielse eller nedsättning av avgiften. Vid växelvis boende bör föräldrarna ansöka om delad faktura.

Advokat, juridisk hjälp, rättshjälp, avgifter

I enlighet med Socialstyrelsens handbok om ekonomiskt bistånd och gällande praxis.

Begravningskostnader

Begravningskostnader täcks i första hand av tillgångarna i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, det vill säga föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners inkomster eller tillgångar. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd.

Ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för begravning kan beviljas under förutsättning att dödsboanmälan eller bouppteckning upprättats och dödsboets tillgångar utretts. Prövningen skall ha sin utgångspunkt i en enkel men värdig begravning där respekt skall tas till den avlidnes och nära anhörigas önskemål.

Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet, till exempel obetald hyra, hushållsel, telefon eller kostnader för utflyttning och städning av bostaden. Det kan finnas försäkringar i dödsboet som innefattar begravningshjälp, till exempel tjänstegrupplivförsäkringar (TGL), vilket anses vara en tillgång i dödsboet.

Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnader, normalt även eventuellt kommande skatteåterbäring (alternativt kan bistånd beviljas mot återkrav enligt 9 kap 2 § st 1 SoL).

Ekonomiskt bistånd till en skälig begravning beviljas med högst 50 % av basbeloppet, kostnadsposter som godkänns inom ramen för detta är:

- Grundtjänster/avgift från begravningsbyrå. (Riktvärde ca 30 % av prisbasbeloppet Innefattar t ex kista med enkel dekoration, bisättning (normalt svepning, kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärning av kista), urna samt representant vid begravningen.
- Gravsten/inskriftion på befintlig gravsten. (Riktvärde ca 15 % av prisbasbeloppet)
- Dödsannons
- Officiant vid borgerlig begravning
- Enklare förtäring i samband med begravningsceremonin för den närmsta kretsen (riktvärde ca 5 % av basbeloppet).

Ekonomiskt bistånd till anhöriga i samband med begravning beviljas inte, till exempel särskild klädsel, kransar eller handbuketter.

Bistånd beviljas inte till kostnader som kan tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften.

Bistånd till begravningskostnader för ofullgånget foster kan beviljas och prövas i förhållande till vårdnadshavarens ekonomiska situation.

Rätten till bistånd omfattar kostnader för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring eller de anhöriga som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport hjälper ambassaden till att ordna en enkel och värdig begravning utomlands.

Beviljat bistånd kan återkrävas enligt 9 kapitlet 2 § 1 punkten SoL om dödsboet förväntas erhålla tillgångar längre fram (till exempel försäkring eller skatteåterbäring).

Cykel

Vuxna kan beviljas bistånd till cykel med 3 % av basbeloppet om cykel är nödvändig för inkomstens förvärvande och det inte är möjligt att samåka eller utnyttja allmänna kommunikationer.

Riksnormens budget för lek och fritid omfattar kostnad för cykel så detta beviljas i regel inte. En del kostnader kring området fritid kräver dock en längre tids sparande, vilket för familjer som under lång tid lever på försörjningsstödsnormens nivå knappast är möjligt.

Vid långvarigt bidragsberoende kan bistånd till en begagnad cykel beviljas för barn från sex år. I prövningen beaktas om familjen bedöms komma att förbättra sina inkomster under en överskådlig tid. Maximalt belopp som beviljas är 1 % av prisbasbeloppet för barn mellan sex och tio år och 2 % av prisbasbeloppet för barn över tio år. Detta kan beviljas maximalt två gånger under grundskoletiden. Tillbehör som hjälm, lås och lampa beviljas inte då denna kostnad kan tillgodoses av normens budgetpost för lek och fritid.

Dator, smartphone och bredband

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör Socialnämnden ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som behövs för att ett hem ska kunna fungera och tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation. Även radio, TV, smartphone eller dator med internetuppkoppling bör ingå i en hemutrustning. Utgångspunkten är vad en låginkomsttagare har råd med och hänsyn ska tas till vilka möjligheter personen har själv att spara och planera för inköp.

Smartphone

Vid ansökan om bistånd till smartphone eller dator ska bedömning alltid göras om behovet kan tillgodoses av endera då t ex en smartphone i vissa fall kan uppfylla samma behov som en dator med internetuppkoppling. Kammarrätten påpekar i flertalet domar att bistånd till internetuppkoppling i hemmet och dator i hemmet bör separeras. Behovet av dator i hemmet minskar i takt med att utbudet av smartphones ökar. Behovet av att kommunicera med myndigheter, skolor, banker och arbetsgivare kan oftast tillgodoses med en smartphone med bank-id, även i integritetskänsliga ärenden. Smartphone kan beviljas med maximalt 2,4% av prisbasbeloppet efter en individuell bedömning.

Dator till barnfamiljer

Vid bedömning av behovet av dator med internetuppkoppling bör nämnden särskilt ta hänsyn till behoven hos barn och ungdomar som går i skolan. Dator med internetuppkoppling kan vara viktig för det skolarbete som görs hemma men också i sociala sammanhang barn och ungdomar emellan. Med hänsyn tagen till detta kan nämnden pröva behovet på samma sätt som för övrig utrustning till hemmet, dvs. i förhållande till om behovet kan tillgodoses på annat sätt och inom rimlig tid.

Ur ett jämlikhetsperspektiv är det viktigt att barn och ungdomar i familjer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd får möjlighet att delta i skolarbetet och i mötesplatser på nätet.

Det är också viktigt att föräldrarna kan ta del av informationen från skolan, vilket ofta sker via Internet.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till kostnad för en dator per hushåll under förutsättning att följande kriterier är uppfyllda:

- Familjen ska helt sakna hemdator och surfplatta
- Familjen ska ha haft långvarigt försörjningsstöd (10 mån eller mer)
- Familjen ska antas ha fortsatt långvarigt behov av ekonomiskt bistånd
- Familjen ska ha minst ett barn i grundskolan eller minst en ungdom på gymnasiet.
- Barnet/ungdomen ska normalt vara folkbokförd hos den förälder som ansöker om biståndet.

Ekonomiskt bistånd till inköp av dator och programvara kan beviljas med max 10 % av basbeloppet. Biståndet kan utgå en gång per hushåll om nedanstående kriterier är uppfyllda. Kvitto ska uppvisas som styrker inköpet.

Dator till vuxna utan barn

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till kostnad för en dator per hushåll, om det finns arbetsrehabiliterande eller starka sociala skäl. Det kan bland annat handla om att bryta isolering eller utöva kompetenshöjande verksamhet. Ekonomiskt bistånd till dator kan också beviljas av medicinska skäl, vilket då ska intygas av behörig sjukvårdspersonal. Ekonomiskt bistånd till inköp av dator och programvara kan beviljas med max 10 % av basbeloppet. Biståndet kan utgå en gång per hushåll om nedanstående kriterier är uppfyllda. Kvitto ska uppvisas som styrker inköpet.

Bredbandskostnad/Internetuppkoppling

Enligt nyare praxis ska tillgång till internet ses som en del av hemutrustning. Bistånd beviljas till skälig kostnad och utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig och framräknat referenskostnad i kommunen. Bredbandskostnad kan beviljas med max 0,6 % av basbeloppet per månad. Utredning ska alltid göras om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Diskmaskin, tvättmaskin och torktumlare

Bistånd till diskmaskin och/eller tvättmaskin/torktumlare beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med intyg från behörig sjukvårdspersonal och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt genom exempelvis handikappersättning, tvättstuga, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

Flyttkostnader

Ekonomiskt bistånd till flyttkostnader kan beviljas om flytten är nödvändig för att den enskilde skall uppnå en skälig levnadsnivå. Det kan finnas både ekonomiska och sociala skäl till att en person eller en familj behöver flytta för att uppnå en skälig levnadsnivå. Sociala skäl kan vara till exempel dödsfall, skilsmässa och behov av en ny miljö. Ekonomiska skäl kan vara att flytten ökar möjligheterna till egen försörjning genom studier/arbete eller att sökandes boendekostnader skulle minska märkbart. Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska det utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen. Ansökan skall göras i den kommun som är vistelsekommun vid ansökningstillfället. Ansökan om bistånd till redan verkställd flytt är att betrakta som ansökan om skuldbetalning om inte annat framkommer.

Den enskilde ska uppbära försörjningsstöd eller ha inkomster i motsvarande nivå för att bistånd till flyttkostnader ska beviljas. Om den enskilde har löpande behov av försörjningsstöd ska utflytningskommunen därtill pröva rätten till försörjningsstöd första månaden i den nya kommunen. Därefter avslutas ärendet. Flyttning utanför Sveriges gränser beviljas normalt inte.

Utgångspunkten är att de flesta människor själva organiserar sin flytt med hjälp av släkt och vänner. Ekonomiskt bistånd utgår därför i första hand till kostnader för hyra av släp eller lastbil, bensin samt ev. hyrförsäkring och eventuell flytt av telefonabonnemang om man har

behov av fast telefon. Bensinpengar vid flytt med bil och släpkärra beviljas med redovisad skälig kostnad. Bistånd till eftersändning av post beviljas normalt inte. Adressändring hos Skatteverket medför ingen kostnad. Skälig kostnad till flyttlådor kan beviljas.

I de fall den enskilde av styrkta medicinska eller sociala skäl inte kan flytta på egen hand bör det ekonomiska biståndet omfatta skäliga kostnader för en flyttfirma. Kostnadsförslag från minst två flyttfirmor ska begäras in.

Flyttstädning beviljas normalt inte, men en individuell prövning ska göras av den enskildes möjligheter och förmåga att städa själv.

I samband med att ekonomiskt bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp samt att ändrad folkbokföring sker.

Med undantag av akuta flyttbehov eller andra situationer som inte gått att förutse förväntas den enskilde ha framförhållning och ansvar för att planera sin flytt. Om denne genom att flytta avbryter arbete, studier, behandling eller liknande och därmed riskerar att fördröja inträdet på arbetsmarknaden och möjligheterna till självförsörjning kan ansökan om första månadens försörjningsstöd i den nya kommunen avslås.

Barnets perspektiv ska dokumenteras vid alla beslut om kostnader i samband med flytt.

Fritidsaktiviteter för barn

Riksnormens budgetpost för lek och fritid omfattar kostnader för vissa inomhus- och utomhusaktiviteter. Kultur och viss motion ingår också, liksom kostnad för till exempel cykel, längdskidor, skidutrustning och skridskor. En del kostnader kring området fritid kräver dock en längre tids sparande, vilket för familjer som under lång tid lever på försörjningsstödsnormens nivå knappast är möjligt. Barn i familjer som under längre tid är beroende av försörjningsstöd för sitt uppehälle kan därför beviljas extra bistånd till fritidsaktiviteter om biståndet är en förutsättning för att barnet ska kunna delta i sådana aktiviteter.

I Heby kommun kan ekonomiskt bistånd utgå till en fritidsaktivitet per barn och per termin vid långvarigt bidragsberoende. I detta ingår terminsavgift och eventuell utrustning som behövs för utförandet av fritidsaktiviteten och som inte kan lånas. Barnfamiljer med långvarigt försörjningsstödsberoende kan beviljas bistånd till faktisk kostnad för fritidsaktivitet och eventuell utrustning, dock maximalt 2 % av prisbasbeloppet (exklusive fritidsdelen i normen). Eventuella resekostnader för att ta sig till fritidsaktivitet beviljas inte då denna kostnad kan tillgodoses av normens budgetpost för lek och fritid.

Enligt skollagen får avgifter tas ut enbart till enstaka inslag som kan föranleda obetydlig kostnad för eleverna (skollagen (2010:800) 10 kap. 11§). Därför bör ekonomiskt bistånd i regel inte utgå för kostnader som rör skolaktiviteter. Vid kostsamma aktiviteter anordnar skolan generellt ett billigare/gratis alternativ som barnet kan hänvisas till.

Busskort till barn och ungdomar

Extra bistånd till busskort för barn och ungdomar beviljas generellt inte. Heby kommun ombesörjer att barn och ungdomar kommer till skolan genom skolskjuts eller skolbusskort. För resor utanför skoltid och under lov hänvisas normalt till riksnormens budgetpost för lek och fritid.

Fritidsaktiviteter för vuxna

Extra bistånd till fritidsaktivitet för vuxna kan i undantagsfall beviljas för de personer som varit långvarigt bidragsberoende och av medicinska, psykiska eller sociala skäl bedöms ha stort behov av aktivitet det inte är rimligt att de bekostar det själva, utifrån de begränsade möjligheter som ändå försörjningsstödsnormen innebär. Detta under förutsättning att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt (ex vis via sjukgymnastik/vårdcentral). Fritidsaktiviteter kan beviljas med maximalt 2 % av prisbasbeloppet per halvår för att bryta isolering. Eventuella resekostnader för att ta sig till fritidsaktivitet beviljas inte då denna kostnad kan tillgodoses av normens budgetpost för lek och fritid.

Glasögon och kontaktlinser

Glasögon

Den sökande ska uppvisa intyg eller kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är normalt lägsta paketpris som erbjuds av optiker.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas inte om behovet inte är styrkt av läkarordination.

Vid refraktionsändring (svårare åldersrelaterad synnedsättning av successivt ökande karaktär) kan ytterligare glasögon erhållas.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för vuxna personer med avtagande synskärpa (s.k. ålderssynthet) beviljas inte. Behovet kan normalt tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Avseende borttappade eller förlorade glasögon skall den sökande i första hand utnyttja sin hemförsäkring, då man har ett eget ansvar att vara aktsam. Sedvanlig prövning om den enskildes skäliga levnadsnivå ska göras.

Förälder/vårdnadshavare kan ansöka om bidrag via regionen till glasögon för barn under åtta år. Som synskadad och inskriven vid Syncentralen är glasögon eller annan specialoptik avgiftsfri till och med 20 års ålder.

Kontaktlinser

Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökande och behovet är styrkt från behörig sjukvårdspersonal att det är medicinskt motiverat med linser i stället för glasögon.

Hemtjänst

Avgift för hemtjänst och larm beviljas när man i övrigt är berättigad till försörjningsstöd. Det ska vara klarlagt att avgiften är baserad på aktuella inkomstförhållanden och att individen därmed har rätt förbehållsbelopp. Om den enskilde är under 65 år kan ersättning i form av merkostnad sökas för hemtjänstavgift hos Försäkringskassan.

Hemutrustning

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör Socialnämnden ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som behövs för att ett hem ska kunna fungera och tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation. Även radio, TV, smartphone eller dator med internetuppkoppling bör ingå i en hemutrustning (se separat avsnitt).

Grundutrustning och utökad hemutrustning

Bistånd till hushåll som saknar hemutrustning utgår i första hand med grundutrustning såsom köksmöbler, husgeråd, lampor, säng, linne, städutrustning samt radio. Men komplett hemutrustning innefattar normalt även soffa, soffbord och TV.

Bistånd till nödvändig hemutrustning kan beviljas efter särskild prövning till högst 15 % av basbeloppet, justering görs utifrån hur många personer hushållet omfattar. Verksamheten tar varje år fram lokala priser som anses vara vägledande i bedömningen av skäligt belopp för hemutrustning. Uppgift om aktuella skäliga kostnader finns i verksamhetens styrdokument.

Behovet utreds eventuellt vid ett hembesök. Beslut om bistånd skall grunda sig i en bedömning av den sökandes möjligheter att på sikt komplettera hemmet med hjälp av egna medel. Vid behov av försörjningsstöd under kortare tid än tre månader beviljas normalt inte bistånd till hemutrustning. Följande bör övervägas i utredningen:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökande med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?

- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.
- När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen.
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Biståndet kan ges till sådan hemutrustning som behövs för att ett hem ska fungera. Behovet bedöms med hänsyn till den enskildes bakgrund, aktuella situation, ålder och framtida förmåga att själv skaffa den nödvändiga utrustningen.

Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt kan kostnad för hemtransport från exempelvis secondhand, Jysk eller IKEA beviljas.

Ungdomar

Ungdomar som flyttar till sin första egna bostad har normalt möjlighet att få med sig tillräcklig hemutrustning hemifrån och genom gåvor från nätverket. Endast när det är klarlagt att nätverkets möjligheter är begränsade och ungdomen innan flytt inte haft egna möbler beviljas bistånd till hemutrustning.

Hemutrustning för nyanlända

Nyanlända kan beviljas ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som är nödvändig för att tillförsäkra en skälig levnadsnivå tills ersättning i form av etableringsersättning har betalats ut.

Komplettering av hemutrustning

Prövning av behovet av komplettering ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare på orten i allmänhet har råd att kosta på sig. En utredning ska göras när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten då behovet uppstått samt om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Hälso- och sjukvård/medicin

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet för läkarvård samt för mediciner, mot uppvisande av kvitto.

Vissa läkemedel täcks inte av högkostnadsskyddet, till exempel bantning eller potensläkemedel. Det innebär att samhället inte subventionerar kostnaderna utan den enskilde får själv stå för alla kostnader. Det är inte meningen att socialtjänsten ska ta över kostnaderna för dessa läkemedel utan vara mycket restriktiv med att ge bistånd till läkemedel som inte täcks av högkostnadsskyddet. I individuella fall kan socialtjänsten göra en annan bedömning, till exempel efter samråd med en läkarkonsult.

Faktureringsavgift beviljas inte. Undantag är vid delbetalning via apoteket eller om kostnaden inte gått att undvika.

Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till högkostnadsskyddet både vad gäller läkarbesök och medicin.

Enligt reglerna för högkostnadsskyddet, ska apotek erbjuda det billigaste alternativet av förskrivna läkemedel. Om den enskilde väljer ett dyrare alternativ får hon/han betala en merkostnad, som inte omfattas av högkostnadsskyddet. Ekonomiskt bistånd beviljas normalt inte till sådan merkostnad. Om ett förskrivet läkemedel av medicinska skäl inte får bytas ut, ska läkaren ange det på receptet. Om det förskrivna läkemedlet ingår i högkostnadsskyddet, behöver den enskilde då inte betala någon merkostnad. Om det förskrivna medlet inte ingår i högkostnadsskyddet, får hon/han betala hela kostnaden själv. Ekonomiskt bistånd beviljas normalt inte till sådan merkostnad. För mer information – se Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets hemsida, www.tlv.se.

Faktureringsavgift beviljas normalt inte. Undantag är vid delbetalning via apoteket samt att ekonomiskt bistånd kan beviljas till fakturaavgift för akutbesök om den enskilde inte hade möjlighet att betala vid besöket.

Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till högkostnadsskyddet både vad gäller läkarbesök, medicin och sjukresor.

Hjälpmedel och förbrukningsmaterial som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal beviljas upp till högkostnadsskydd.

Kostnad för förebyggande hälsovård som mammografi och cellprover beviljas.

Naprapat och kiropraktor

Kostnader för enstaka behandling hos naprapat eller kiropraktor kan beviljas om behovet är ordinerat av läkare och det är styrkt att behovet inte kan tillgodoses genom hälso- och sjukvården.

Sjukvårdskostnader i samband med sjukhusvistelse

Patientens egenavgift vid slutna sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödets kostnadspost för mat.

Mellanskillnaden, det vill säga patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm. Hänsyn kan tas i beräkning om den enskilde blivit akut inlagd.

Vid barns sjukhusvistelse, godtas avgift för förälders vistelse på sjukhuset efter individuell prövning utifrån barnets behov.

Vid förlossning kan sjukvårdsavgift godtas för pappas eller annan anhörigs vistelse på sjukhus under ett dygn.

Sjukresor

Landstinget betalar kostnaderna för sjukresor förutom egenavgiften. Åker personen med allmänna kommunikationer behöver hon eller han inte betala någon egenavgift, däremot behöver den enskilde ligga ute med reskostnaden för att få tillbaka utgiften i efterhand. Ekonomiskt bistånd kan beviljas till sjukresor mot överenskommelse att den enskilde återsöker kostnaden hos Regionen. Egenavgift betalas vid resa med taxi, specialfordon, flyg, tåg utanför länet och privat bil. Möjlighet till frikort för sjukresor finns. Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till frikortet. *För mer information – se Regionens hemsida.*

ID-handling /Legitimation

Ekonomiskt bistånd beviljas till kostnad för att införskaffa en giltig ID-handling, om den enskilde saknar pass eller annan ID-handling, och behöver sådan i kontakt med myndigheter, sjukvården, teckna avtal eller för att sköta post- och bankaffärer m.m. Kostnad för pass beviljas normalt inte.

Julpeng

Extra bistånd till julfirande, företrädesvis till julklappar, beviljas med 0.7 % av prisbasbeloppet till barn i familjer med långvarigt försörjningsstödsberoende eller familjer som haft försörjningsstöd under kortare tid men som under en period av minst sex månader haft inkomster jäms med normen för försörjningsstöd. För umgängesbarn se under rubriken "Umgängesbarn och extra bistånd".

Klädbidrag

I riksnormen för försörjningsstöd ingår post för kläder vilket innebär att extra klädbidrag normalt inte beviljas.

Klädbidrag kan beviljas i akuta nödsituationer som uppstått på grund av till exempel familjevåld där den enskilde tvingats fly, när den enskilde genom brand eller jämförbar katastrof förlorat sina tillhörigheter eller dylikt. Den enskilde ska i första hand kontakta sitt

försäkringsbolag för att få ersättning. Om den enskilde saknar kläder och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt beviljas maximalt riksnormens post för kläder x 3 som ett engångsbelopp.

Klädbidrag kan också beviljas vid snabb viktuppgång eller viktnedgång eller i kombination med andra insatser som följer av upprättad arbetsplan.

Vid engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning men ändå är nödvändiga kan bistånd beviljas till merkostnader utöver klädpost i norm.

Studentkläder

Vid långvarigt bidragsberoende och om särskilda skäl föreligger kan ekonomiskt bistånd till extra kostnader i samband med studentfirande. I första hand gäller det de ungdomar som har beviljats löpande försörjningsstöd trots föräldrarnas underhållsskyldighet, dvs. där socialtjänsten övertagit försörjningsansvaret. Kostnader som kan beviljas avser studentmössa och kläder. För de ungdomar som bor själv kan även eventuell förtäring till gäster ingå i det belopp som kan beviljas. För ungdomar där socialtjänsten övertagit ansvaret kan maximalt bistånd beviljas med motsvarande två extra månadsposter för kläder och skor.

För ungdomar där hela familjen uppstår försörjningsstöd antas en omfördelning av normen göra det möjligt att planera för studentfirande på ett annat sätt. Det som kan beviljas till dessa ungdomar är upp till nivån för en extra månadspost för kläder och skor som då främst ska avse kostnader för studentmössa och kläder. Kostnaderna ska styrkas genom uppvisande av kvitto.

Ansökan om kläder för personer inskrivna på behandlingshem/familjehem

Ansökan om ekonomiskt bistånd till kläder för personer som är inskrivna på behandlingshem eller familjehem ska prövas enligt gällande riktlinjer för klädbidrag enligt ovan.

För att hjälpa den enskilde att kunna tillgodose behovet av kläder och skor kan det vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet (normposten avseende kläder och skor) utbetalas klumpvis för t ex två till fyra månader åt gången, beroende på årstid och sökandes behov.

Magasineringskostnader

Bistånd till kostnader för magasinering av bohag kan beviljas den som saknar permanent bostad om det finns en planering vad gäller en ny bostad och under förutsättning att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt och är nödvändigt för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Den enskilde ska stå för kontraktet gentemot företaget som tillhandahåller magasinering.

Bedömningen av rätten till magasineringskostnader ska också grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasinering överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Rekreation/semesterresor

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd till semesterresor inte ska beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns starka sociala eller medicinska skäl i rehabiliterande syfte, till exempel resa till anhörig. De sociala eller medicinska skälen ska kunna styrkas.

Rekreation/semesterresa barnfamiljer

Att vistas hemifrån under en period av sommaren är generellt inte ett behov som måste tillgodoses för att barn skall ha en skälig levnadsnivå. Däremot kan en familj som har sociala problem eller långvarigt försörjningsstödsberoende vara i behov av miljöombyte för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Vad som då avses med rekreation/semesteraktivitet kan vara en dagstur till en nöjespark eller en koloni- eller lägervistelse för barnet. Kostnader som rör rekreation/semesteraktivitet är i regel relativt stora och det är inte rimligt att anta att föräldrarna själva kan spara av normen för att bekosta detta. Barnfamiljer med långvarigt försörjningsstödsberoende eller där handläggaren i samråd med enhetschef bedömer att det

finns särskilda skäl till att bevilja bistånd till rekreation/semesteraktivitet kan därför beviljas bistånd till detta. I Heby kommun kan under sådana omständigheter ersättning beviljas med 1 % av prisbasbeloppet för barn upp till sju år och 1,5 % av prisbasbeloppet för barn över 7 år samt vuxna i familjen.

Resor (övriga resor)

Ett hushåll där de vuxna inte har behov av förflyttning med allmänna kommunikationer på grund av arbetssökande, arbete, sysselsättning eller studier kan beviljas bistånd till resa med allmänna kommunikationer eller motsvarande med reskassa motsvarande högst 10-resor varannan månad. Detta då det på de orter som finns inom kommunen inte finns fullt utbud av varor som normalt köps regelbundet. Exempel på sådana varor är kläder, fritidsutrustning och husgeråd osv.

Resekostnader i samband med institutionsvård

Resekostnader i samband med institutionsvård, t ex för informationssamtal, in- och utskrivning samt eftervårdsmöten beslutas och bekostas normalt av den enhet inom socialtjänsten som beslutat om placeringen. Under institutionsvistelse ingår ibland vissa resor i vårdkostnaden, t ex resor till läkare eller tandläkare, det är viktigt att detta utreds noggrant innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Resekostnader i samband med behandling i öppenvård

Resekostnader i samband med behandling i öppenvård ska normalt beviljas som ekonomiskt bistånd om personen har löpande försörjningsstöd. I särskilda fall beviljas kostnaden av den enhet som beslutat om behandlingen om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det är viktigt att samråd sker mellan handläggare på försörjningsstöd och missbruk innan beslut tas.

Resor till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

Spädbarnsutrustning

Ekonomiskt bistånd till spädbarnsutrustning kan beviljas om familjen har inkomster som understiger försörjningsstödet och inte har kunnat spara för att skaffa nödvändig utrustning och även saknar andra möjligheter att tillgodose behovet.

Bistånd beviljas främst till sökande som är förstagsångsförälder och tidigast 1-2 månader innan beräknad födsel. Vid ansökan från familjer som redan har barn ska det utredas om det är möjligt med återanvändning av utrustning utifrån åldersskillnad etc.

Ekonomiskt bistånd till spädbarnsutrustning utgår med högst 10 % av basbeloppet och avser utrustning som är nödvändig i samband med barnets födelse. Biståndet är i första hand tänkt att täcka kostnader för:

- säng med sängkläder och andra tillbehör
- skötbädd med tillbehör
- bärsele
- barnvagn med tillbehör
- utrustning för bad

Andrahandsmarknaden ska undersökas i första hand. Riksnormens grundbelopp för barn ger utrymme för successiv anskaffning av vad som behövs i övrigt. Det nyfödda barnet räknas med i normberäkningen från den dag det föds.

Bilbarnstol beviljas endast om det finns särskilda skäl till bilinnehav eller annan individuell bedömning.

Tandvård

Akut tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård. Med akut tandvård avses behandling som måste utföras omedelbart för att avhjälpa till exempel värk och är begränsad till en enstaka tand eller tänder vid till exempel avbiten tand, olycksfall, tandlossning, lossnad krona eller skadad/förlorad protes.

Akut tandvård får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det skall av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det räcker då inte med att besöket var akut eftersom detta inte per automatik innebär att behandlingen var akut.

Nödvändig tandvård som inte är akut

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd (mer än 3-6 månader) eller med inkomster i nivå med normen och där sökande inte inom rimlig tid förväntas öka sina inkomster kan även annan tandvård än akut tandvård beviljas.

Nödvändig tandvård kan till exempel vara att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus (till exempel förebyggande behandling mot karies och tandlossning).

Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig. Som regel beviljas det billigaste behandlingsalternativet.
- Utgångspunkten för att bevilja ekonomiskt bistånd till tandvård är att den är ersättningsbar enligt Tandvårdsstödet TLVFS 2008:1 med ändringar.
- Referenspriserna för allmäntandvård (och vid behov specialisttaxa) är utgångspunkten för ersättningsnivåer. Om priserna överstiger dessa är det Folktandvårdens priser för allmäntandvård som är riktlinje.
- Tandvårdsbidrag ska alltid användas. Om personen är berättigad till särskilt tandvårdsbidrag eller är kvalificerad för tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift skall detta stöd alltid användas innan rätt till ekonomiskt bistånd föreligger.
- Kostnadsförslag ska infordras och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av Försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare (förtroendetandläkare) ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård.
- Ett omprövningsförbehåll ska skrivas in i beslutet som möjliggör omprövning om förutsättningarna för beslutet ändras. Det kan till exempel inträffa då den enskilde får ändrade inkomstförhållanden, byter bostadsort eller i övrigt inte längre uppfyller rätten till bistånd.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas för en årlig undersökning om klienten inte bedöms bli självförsörjande inom en snar framtid. Ekonomiskt bistånd för uteblivna besök beviljas inte, det är den enskildes ansvar att avboka sin tid för att undvika extrakostnader.

Tandvård för vissa grupper

Se www.forsakringskassan.se, www.region uppsala.se och www.kriminalvarden.se.

Umgängeskostnader

Umgänge

Barn och ungdomar bör räknas som medlemmar i hushållet, både där de stadigvarande bor och där de vistas under umgängestid. Socialnämnden bör beräkna kostnaderna efter det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder. Genom att räkna på det här sättet missgynnar man inte barn med skilda föräldrar. Barn har rätt till samma summa oavsett vilken förälder de vistas hos. Ett annat skäl är att umgängesföräldrar inte ska

missgynnas i förhållande till andra familjetyper på grund av att barnet endast vistas hos honom eller henne för umgänge en begränsad del av sin tid.

Personliga kostnader beräknas efter det antal dagar som barnet bor hos respektive förälder, normalt max för sex dagar per månad. Kostnader för umgängesperioder som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller genom att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg (skriftligt eller muntligt) från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än sex dygn eller om vårdnaden är gemensam bör den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Underhållsstöd vid växelvis boende ska sökas.

Resor i samband med umgänge med barn

Behovsprövningen ska innefatta:

- Barnets behov av umgänge
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar
- Skäligheten av kostnaden för resan

Båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Även barn med förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Resekostnaderna ska jämföras med vad en inkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta, dock minst en resa per månad som huvudregel om det sker inom Norden. Är avståndet större är det ofta fråga om resor under längre lov vilket också innebär att det är fråga om resor som görs mer sällan.

Förutom resekostnader kan även andra kostnader som är nödvändiga för att umgänget ska kunna komma till stånd ingå i biståndet, till exempel kostnader för logi i de fall barnet är så pass litet att någon vuxen måste följa med på resan.

Umgängesbarn och extra bistånd

De flesta extra kostnader som rör barnet bör hänvisas till föräldern som har barnet under största delen av tiden. Om det är umgängesföräldern som är aktuell för försörjningsstöd görs en individuell bedömning där faktorer som hur omfattande umgänget är och den andra förälderns ekonomiska situation vägs in.

Skulder

Ekonomiskt bistånd till skulder kan endast beviljas under förutsättning att det är den enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Bistånd beviljas efter en individuell prövning och bedömningen är att det skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Det kan till exempel gälla skulder för boendekostnader och hushållsel.

Administrativa kostnader, räntor och dylikt som uppkommit på grund av att den enskilde inte ansökt om bistånd till kostnaden i tid beviljas ej. Det är den enskildes ansvar att ansöka om bistånd när kostnaden uppstår.

Hyresskulder

I första hand bör möjligheten till en överenskommelse med hyresvärden om avbetalning prövas. Bistånd till hyresskuld kan avslås om alternativa boendelösningar bedöms möjliga för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

- Ekonomiskt bistånd till hyresskulder kan beviljas i de fall där skulden uppkommit under tid då den enskilde varit berättigad till försörjningsstöd men inte ansökt om detta.
- De sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning, se vidare under rubriken Barn och förestående avhysning.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder (mer än en gång) ska restriktivare bedömning göras.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp genom exempelvis en arbetsplan hur uppföljningen ska genomföras tillsammans med den sökande. Likaså skall ansökan om autogiro göras i de fall sökande har egna inkomster.

Vid upprepade hyresskulder, där den enskilde haft ekonomiska möjligheter att betala sin hyra, ska ansökan generellt avslås. En bedömning av behovet av annat stöd, till exempel samtal med budget- och skuldrådgivare, ansökan om god man etc. ska alltid göras i dessa fall. Om de sociala konsekvenserna bedöms bli för stora och hyresskuld kan komma att beviljas ska möjligheterna till återbetalning av biståndet alltid utredas.

Barn och förestående avhysning

I de fall där en familj riskerar avhysning påverkas barnen i hög grad och det är viktigt att analysera konsekvenserna för barnet av de möjliga besluten. En otrygg boendesituation påverkar barnen negativt och att behöva flytta kan innebära att barnen förlorar sitt sociala nätverk. Med beaktande av detta bör extra social hänsyn tas i de fall avhysningen gäller en barnfamilj. Detta betyder dock inte att bistånd till en hyresskuld alltid bör beviljas en barnfamilj. Den enskilde har fortfarande i första hand ett eget ansvar för sin boendesituation och att bevilja skulder gång på gång kan leda till att socialtjänsten tar över föräldraansvaret. Vid upprepade hyresskulder är en fördjupad utredning nödvändig för att kunna stötta klienten i att komma till bukt med grundproblematiken som gör att skulder uppkommer gång på gång.

Om handläggare och enhetschef kommer fram till att bistånd till hyres- eller elskuld inte bör beviljas finns utarbetade rutiner som bör följas. Samarbeta med aktuell barnhandläggare och tänk på om det finns några åtgärder som kan beviljas för att minska de negativa konsekvenserna för barnet.

Elskuld

Ekonomiskt bistånd till elskulder kan beviljas i de fall där skulden har uppkommit under tid då den enskilde varit berättigad till försörjningsstöd men inte ansökt om detta. Undantag kan också göras för bistånd till skuld för hushållsel i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet.

Vid upprepade elskulder där den enskilde haft ekonomiska möjligheter att betala sin elfaktura ska ansökan generellt avslås.

Barn och förestående elavstängning

Föreligger risk för avstängning av elen i en barnfamilj ska konsekvenserna för barnet analyseras och orosanmälan till barn- och familj göras vid behov.

Övriga skulder

Ekonomiskt bistånd till studielån, banklån, kontokortsskulder, privata skulder, böter, skadestånd, skatteskulder och underhåll beviljas inte.

Skuld till A-kassa kan beviljas om det innebär att den enskilde genom det beviljade biståndet erhåller egna inkomster och blir helt eller delvis självförsörjande.

Skuld till Försäkringskassan beviljas generellt inte då det är den sökandes skyldighet att meddela försäkringskassan om förändringar. Det finns också möjlighet att begära omprövning av beslutet.

Skulder för läkarvård, medicin och tandvård beviljas generellt inte, då det inte påverkar den enskildes möjligheter att uppnå en skälig levnadsnivå.

Skuld till barnomsorg kan beviljas om det är enda möjligheten att få behålla platsen och barnomsorgen är nödvändig för att föräldrarna ska kunna arbeta, delta i arbetsmarknadsåtgärder eller i utbildning eller av andra skäl utifrån barnets bästa.

Rätt till försörjningsstöd för olika grupper

Arbetslösa

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Det innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete.

Stå till arbetsmarknadens förfogande och vara aktivt arbetssökande

Den arbetslöse förväntas:

- Börja söka arbete i god tid innan anställning, utbildning eller föräldraledighet tar slut. Den som studerar och har sommaruppehåll eller som har annan sysselsättning som upphör till sommaren förväntas börja söka sommarjobb i februari/mars.
- Anmäla sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen första arbetslösa dag, upprätta en handlingsplan och sköta kontakterna med arbetsförmedlingen.
- Ta eget ansvar för att söka jobb aktivt utifrån sin förmåga. Med aktivt arbetssökande menas bl.a. att söka brett yrkesmässigt, dvs. de jobb man tror sig ha en rimlig chans att få, söka regelbundet och inom pendelavstånd, aktivt söka upp arbetsgivare.
- Acceptera arbetsförmedlingens eller kommunens sysselsättningsåtgärder som syftar till att stärka den enskildes möjligheter till arbete och självförsörjning. Hit räknas även arbetssökarverksamhet och grundutbildning i svenska SFI.

Den arbetslöse ska dokumentera sökta jobb och andra aktiviteter i sin aktivitetsrapport till Arbetsförmedlingen. En kopia på rapporten och/eller Arbetsförmedlingens bedömning tillsammans med andra handlingar är en del av beslutsunderlaget vid prövningen av rätten till bistånd.

Egna företagare

Ekonomiskt bistånd ska inte utgå till att finansiera affärsverksamhet eller till att reglera skulder som uppkommit i sådan verksamhet.

Driver den enskilde ett företag som inte lönar sig kan krav ställas på att den enskilde antingen tar ut avtalsenlig lön eller avvecklar/avyttrar verksamheten och ställer sig till arbetsmarknadens förfogande. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor. Kontroll ska efter samtycke göras hos Skatteverket om personen har någon form av företag.

En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos Bolagsverket och/eller Skatteverket, skriva in sig vid Arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras om:

- firman har drivits under minst ett år samt att behovet av bistånd är högst två månader och firman därefter åter ger inkomster,
- företagaren har uppburit aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen under sex månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom två månader.

- verksamheten i firman ger en viss inkomst och den sökande bedöms inte vara möjlig att placera på lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid. Det kan till exempel vara viktigt för en enskild persons rehabilitering att han eller hon får möjlighet att driva sin rörelse trots att den inte lönar sig. Biståndet bör då tidsbegränsas och hänsyn till den enskildes möjligheter att på sikt bli självförsörjande bör tas.

Våld i nära relation och ekonomiskt bistånd

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att alla som utsätts för brott och deras närstående får stöd och hjälp. I 5 kap. 11 § SoL förtydligas att socialtjänsten särskilt ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående och att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna kan vara i behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ansvarar också för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i biståndshushållen i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Viktigt i dessa ärenden är att våga se, våga fråga och våga agera. Handläggning görs i enlighet med Socialstyrelsens handbok om ekonomiskt bistånd och med stöd av handbok om "Våld i nära relation" och i enlighet med kommunens andra styrdokument för våld i nära relation.

Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd. De skall försörja sig genom de studiestödsformer som finns inom studiemedelssystemet. I de fall den enskilde nekas dessa stödformer eller inte klarar försörjningen under studietiden kan krav ställas på att studierna avbryts, att den enskilde ställer sig till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söker arbete. Möjlighet bör dock ges att avsluta pågående kurs eller termin för att inte försvåra ett återupptagande av studierna vid senare tillfälle. Under sådan tid avräknas studiemedlet/studiefinansieringen som inkomst när försörjningsstödet prövas. Kravet att avbryta studierna och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande gäller även familjer där ena eller båda parterna studerar och familjen blir beroende av försörjningsstöd.

Undantag från huvudregeln kan göras av följande skäl:

- Grundskoleutbildning eller motsvarande
Vuxna som läser svenska för invandrare (SFI) kan beviljas ekonomiskt bistånd om utbildningen är en förutsättning för att den enskilde i framtiden ska kunna stå till arbetsmarknadens förfogande och i övrigt kunna leva ett självständigt liv. Studiemedel utgår inte för SFI-studier. Planering av studierna ska göras och i den gemensamma planeringen ska snabbaste vägen till självförsörjning vara i fokus.
- Vid studier av svenska som andra språk (SAS) på grundskolenivå åk 1-9 och i kombination med andra studier på grundskolenivå, eller med yrkesorienterade studier på gymnasienivå/motsvarande kan försörjningsstöd i vissa enskilda fall beviljas. Den enskilde ska ha reella planer på fortsatt utbildning och SAS-studierna ska vara en förutsättning för det. Enbart det skälet att den enskilde vill fördjupa sig i det svenska språket berättigar inte till bistånd. Den studerande ska alltid söka studiemedlets bidragsdel. Om studierna omfattar minst 50 % på gymnasienivå ska den enskilde hänvisas till att även söka lånedelen. Om den enskilde har familj och behov av försörjningsstöd uppstår avräknas studiemedlet som inkomst.
- Vuxna som studerar på grundskolenivå åk 1-9 kan ha rätt till försörjningsstöd i de fall arbetsförmedlingen bedömer att studierna är en förutsättning för att den enskilde i framtiden ska kunna stå till arbetsmarknadens förfogande. Beslut om helt eller kompletterande försörjningsstöd fattas för tidsbegränsad period. En förutsättning för beviljande av försörjningsstöd är att andra bidragsformer är prövade. Den studerande ska alltid söka studiemedlets bidragsdel.
- Gymnasieutbildning
Efter särskild prövning kan försörjningsstöd beviljas under gymnasiestudier. Det kan t ex i vissa fall gälla ungdomar som varit omhändertagna enligt SoL eller LVU och ungdomar

som saknar föräldrar. De ungdomar som studerar på gymnasienivå ska söka studiemedlets bidragsdel, och när det fyller 20 år även lånedelen.

- **Arbetsmarknadsutbildning**
Arbetsmarknadsutbildning jämställs med arbetsmarknadsåtgärd. Vuxna som genomgår arbetsmarknadsutbildning med aktivitetsstöd/liknande kan därmed ha rätt till kompletterande försörjningsstöd.
- **Kurslitteratur**
Om ekonomiskt bistånd beviljas för studier kan även en rimlig kostnad för kurslitteratur beviljas. Möjligheten att låna eller köpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta. Litteraturlista samt kvitton ska uppvisas.

Ekonomiskt bistånd under pågående studier

När vuxenstudier är godkända (av ovan nämnda skäl) och försörjningsstödet prövas avräknas studiemedlet/studiefinansieringen som inkomst för den studerande och dennes familj/hushåll. För övriga studenter gäller att rätt till bistånd endast föreligger om en akut nödsituation uppstår.

Studerande under studieuppehåll

För att ha rätt till försörjningsstöd under sommaruppehållet ska den studerande vara och ha varit aktivt arbetssökande under hela våren. Det innebär att utifrån förmåga ha börjat söka sommarvikariat i mycket god tid före terminens slut, samt att ha anmält sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen den första arbetslösa dagen. Med *god tid* menas normalt februari/mars eftersom flertalet sommarvikariat utannonseras dessa månader.

Förskott på förmån

Försörjningsstöd som beviljas för juli och augusti ska ges som förskott på förmån om den enskilde arbetar dessa månader och återupptar studierna efter sommaren. Återkravet ska göras via fullmakt till arbetsgivaren och ske när lönerna utbetalas, dvs. i slutet av augusti och september, dock under förutsättning av att studierna fortsätter och att dubbel inkomst utgår (dvs. med lön och studiemedel).

Praktik eller kompetenshöjande insatser under studieuppehållet

Enligt 4 kap 4 § SoL kan socialtjänsten begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrarna har enligt 7 kap 1 § Förädrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskola, gymnasieskola samt annan jämförlig grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under studieuppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

Personer inskrivna inom kriminalvård

Kriminalvårdsverket ansvarar för den enskildes samtliga kostnader fram till den villkorliga frigivningen, dock med vissa undantag som redovisas nedan. I de fall behov av bistånd ska prövas för en person som avtjänar påföljd på anstalt ska möjligheten till arbetsinkomst utredas. Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk utredning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas försörjningsstöd. När det gäller rättspsykiatrisk vård, se egen underrubrik.

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på *högst sex månader* kan beviljas ekonomiskt bistånd till *boendekostnaden* under hela häktningstiden respektive strafftiden under följande förutsättningar:

- En uppsägning av lägenheten ska medföra risk för bostadslöshet efter frigivningen
- Ur rehabiliteringssynpunkt ska lägenheten tillmätas stort värde
- Den enskilde ska ha gjort ansträngningar att hyra ut lägenheten i andra hand
- Den enskilde ska inför inställelsen på anstalt inte ha haft egna möjligheter att planera och spara till bostadskostnaden
- Den enskilde ska inte kunna tillgodose behovet på annat sätt, t ex genom besparingar och realiserbara tillgångar

Om den enskilde hyr en andrahandslägenhet kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivningen. Den enskildes möjligheter att själv betala hela eller del av boendekostnaden under verkställigheten ska utredas.

Vid strafftider över 6 månader avslås normalt ansökan.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja)

Det finns två kategorier av intensivövervakning med fotboja och rätten till ekonomiskt bistånd från socialtjänsten skiljer sig åt mellan dessa. Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i frigivningsförberedelserna, s.k. IÖV-utsluss.

Personer som döms till högst 6 månaders fängelse kan ansöka om intensiv-övervakning som ett alternativ till fängelse. Grundtanken är att personer vid korta straff ska kunna fortsätta arbeta, studera eller delta i rehabiliterande verksamhet. Den dömda jämföras med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte a-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har den enskilde rätt till försörjningsstöd under verkställigheten med fotboja. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller istället reglerna för inskrivna inom kriminalvården. Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader för intensivvårdsbevakningen, såsom avgifter, telefoninstallationer eller resor till och från aktiviteter ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvården. (KVVFS 1999:2)

Personer som avtjänar fängelsestraff i lägst ett år kan som ett led i frigivningsförberedelserna ansöka om verkställighet utanför anstalt med intensivövervakning med fotboja, s.k. IÖV-utsluss, i slutet av verkställigheten. Dessa personer är då inskrivna på anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd till sin försörjning, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller (KVVFS 2001:4).

Försörjningsstöd under kontraktsvård

Kontraktsvård är en särskild form av skyddstillsyn som innebär att den enskilde får behandling och minst ett års övervakning som alternativ till fängelse. Inför domen upprättas en ansvarsförbindelse mellan kriminalvården och socialtjänsten, samt en behandlingsplan i samverkan med vårdgivare, socialtjänst och den enskilde. I domen anges ett fiktivt fängelsestraff som den enskilde inte behöver avtjäna om behandlingsplanen följs.

Kriminalvården bär kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt datum för villkorlig frigivning, vilken inträffar efter 2/3-delar av det alternativa fängelsestraffet.

Under den tidsperiod kriminalvården ansvarar för behandlingen gäller följande: Vid behandling på *institution* ansvarar kriminalvården för alla kostnader såsom fickpengar, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning, hygienartiklar, drogkontroller mm. Försörjningsstöd ska inte utgå. Om behandlingen däremot sker i *öppenvård* bekostar kriminalvården enbart den behandling och de kontroller som följer av behandlingsplanen. Den enskildes behov av bistånd till uppehälle, hyra mm handläggs enligt normaliseringsprincipen och omfattas inte av kriminalvårdens ansvar. Det innebär att den enskilde i dessa fall har rätt att söka försörjningsstöd. Kontraktsvård är en påföljd och om den enskilde avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller istället reglerna för intagna inom kriminalvården.

Försörjningsstöd under rättspsykiatrisk vård

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra som vårdas på sjukhus. De har även kvar rätten till sjukpenning, pension,

bostadsbidrag etc. Bistånd beviljas till egenavgiften för dygnskostnaden (= kost och logi) och riksnormen reduceras med de kostnader den enskilde inte har i riksnormen.

Personer inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Vuxna som beviljats heldygnsvård- eller behandling i familjehem är berättigade ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra som söker. Försörjningsstödet ska reduceras med de kostnader den enskilde inte har under placeringen. Detta kan t ex vara genom att mat och förbrukningsvaror erhålls genom behandlingshemmet. Den del av riksnormen som den sökande erhåller kan kallas "fickpengar". Det är försörjningsstöd där normposterna lek/fritid, kläder/skor, hygien, dagstidning, telefon och TV-avgift kan ingå. Det är viktigt att utreda vilka kostnader som ingår i vårdavgiften och vilket behov den sökande har så att rätt nivå på fickpengarna ges ut. Samråd med vuxenhandläggare.

Aktuella månadsbelopp för fickpengar får man genom en summering av beloppen i dessa normposter. Omräkning till dagsbelopp ska göras enligt följande: aktuellt månadsbelopp*12 månader/365 dagar.

För resekostnader i samband med institutionsvård eller behandling i öppenvård, se Övriga resor.

Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad kan försörjningsstöd beviljas till kostnader med anknytning till bostaden. Det kan gälla hyra, hushållsel och hemförsäkring.

Personer på tillfällig vistelse i kommunen

Personer som tillfälligt vistas i kommunen kan ibland behöva hjälp. I vissa fall åligger det då kommunen att bistå personen med den hjälp han eller hon behöver. En bedömning av behovet ska alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Om den sökandes behov bäst tillgodoses genom att han eller hon reser hem för fortsatta insatser från sin hemkommun kan hjälp till hemresan beviljas. Nordiska medborgare bör beviljas hemresa till hemorten i respektive land. Om ansökan om matpengar görs kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till hemorten infaller på kvällstid. Efter särskild prövning kan nattlogi beviljas om det inte är möjligt att påbörja hemresan samma dag. Resan ska alltid ske med billigaste färdstätt.

Utomnordiska medborgare hänvisas i första hand till respektive lands ambassad eller konsulat.

Beror behovet av bistånd på en förlorad plånbok eller biljett ska polisanmälan göras av den sökande, om möjligt ska han eller hon också uppvisa kontoutdrag. Den sökande ska kunna legitimera sig eller på annat sätt visa vem han eller hon är. Han eller hon ska också trovärdigt kunna förklara händelseförloppet och anledningen till vistelsen i Heby. I annat fall kan personen nekats bistånd.

Besökare som tillfälligt vistas i kommunen hänvisas vad gäller andra biståndsbehov i första hand till sin hemkommun.

Rätt till fortsatt försörjningsstöd under utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse.

I undantagsfall kan försörjningsstöd beviljas om t.ex. sökanden av särskilda skäl behöver besöka en anhörig. I helhetsbedömningen måste också faktorer som hur resan har betalats och om den sökande genom resan frånhänt sig någon möjlighet till egen försörjning eller möjlighet att i framtiden få försörjning i Sverige beaktas.

Blir den sökande bjuden på resan av släktingar och resan inte försämrar möjligheten till egen försörjning i Sverige finns ingen självklar laglig grund att säga att rätten till försörjningsstöd upphör under restiden eller vid återkomsten om förutsättningarna i övrigt för att beviljas försörjningsstöd är uppfyllda.

Gällande EU/EES-medborgare, nordiska medborgare, asylsökande, nyanlända och tredjelandsmedborgare

Handbok för ekonomiskt bistånd samt aktuell praxis ska följas.

Villkor för försörjningsstöd enligt 4 kapitlet 4-6 §§ SoL

Socialnämnden har rätt att begära att den som är beroende av försörjningsstöd under viss tid ska delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet. För vägledning se handbok för ekonomiskt bistånd.

Bistånd i form av "egna medel"

Om den sökande har uppenbara svårigheter att hantera sina inkomster har man möjlighet att söka god man för att få hjälp med detta. Om god man inte kan ordnas, alternativt i avvaktande på tillsättande av god man, kan bistånd i form av "egna medel" i undantagsfall beviljas. Den enskilde får då stöd av handläggare på förvaltningen att hantera sina inkomster. I första hand ska den insatsen tillhandahållas när den enskilde har svårt att behålla sin bostad eller riskerar att oupphörligen få sin el avstängd.

Återkrav, återsökning och bidragsbrott

Se handbok för ekonomiskt bistånd.

Del 2:

Riktlinjer för vuxna personer med missbruk/beroende samt övriga vuxna

Riktlinjer för vuxna personer med missbruk/beroende samt övriga vuxna

Inledning

Kommunen har det yttersta ansvaret för att kommuninvånare med missbruksproblem får den hjälp och den vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Kommunens yttersta ansvar omfattar däremot inte insatser som ligger inom andra huvudmäns ansvarsområden. Socialstyrelsens framtagna nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende ska i möjligaste mån följas. Regionen och kommunerna i Uppsala län har tillsammans tagit fram regionala överenskommelser för missbruks- och beroendevården.

Lagrum

De insatser som socialnämnden fattar beslut om ska så långt som möjligt ges i frivilliga former med beaktande av den enskildes självbestämmanderätt.

Av 5 kap 9 § SoL framgår att socialnämnden har ansvar för att aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver.

Enligt 5 kap 1 § ska socialnämnden aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopingmedel. Enligt 5 kap 10 § SoL framgår att socialnämnden har ansvar för att erbjuda stöd åt anhöriga och i detta innefattas även anhöriga till personer med missbruk och beroende.

I vissa fall, där nödvändig vård inte kan beredas på frivillig väg, ska vård beredas missbrukaren oberoende av hans eller hennes samtycke enligt lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Socialnämnden ska inleda utredning enligt 7 § LVM och ansöka om tvångsvård hos förvaltningsrätten när kriterier enligt 4 § LVM är uppfyllda. Förvaltningsrätten beslutar om tvångsvård och vården ska syfta till att motivera missbrukaren till att medverka frivilligt till fortsatt behandling och till att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket.

För unga missbrukare upp till och med 20 år kan det bli aktuellt med vård enligt 3 § lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) om behovet vård inte kan beredas på frivillig väg. Socialnämnden ansöker om vård hos förvaltningsrätten som beslutar om vård enligt LVU.

Målgrupp

Målgruppen för riktlinjerna för vuxna personer med missbruk och beroende är vuxna, från 18 år och uppåt, med missbruks- och beroendeproblematik och deras anhöriga. Det missbruk som avses är alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar.

Socialstyrelsen bedömer några områden som särskilt viktiga för socialtjänst och hälso- och sjukvård ur ett ledningsperspektiv.

Samsjuklighet

Med samsjuklighet menas att en person samtidigt uppfyller diagnostiska kriterier för missbruk eller beroende och för någon annan form av psykisk störning. Psykisk sjukdom är vanligt bland personer med missbruk och beroende. Studier visar att risken att drabbas av psykisk sjukdom är mer än dubbelt så stor jämfört med för personer som inte har ett missbruk eller beroende. Omvänt är också missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa än i befolkningen i övrigt.

Personer med missbruk och psykisk funktionsnedsättning tillhör en av de mest utsatta grupperna i samhället. Att samtidigt ha en missbruksproblematik och en psykisk funktionsnedsättning medför ett ökat hjälpbehov samtidigt som följsamhet till behandling och behandlingsresultat är sämre om det också finns en samtidig psykisk sjukdom. Det är viktigt att samsjuklighet uppmärksammas, och att socialtjänsten samarbetar med hälso- och

sjukvården så att personer med samsjuklighet får hjälp med båda tillstånden samtidigt. Samordnad individuell plan (SIP) ska alltid erbjudas den enskilde.

Ungdomar

Att förebygga och motverka missbruk hos ungdomar är ett prioriterat område för socialtjänsten. Missbruks- och beroendeproblem startar eller grundläggs ofta i ungdomsåren och samtidigt kvarstår ofta problemen i vuxen ålder hos de ungdomar som utvecklar ett missbruk eller beroende. Vid missbruk och beroende av alkohol eller narkotika i ungdomsåren finns ökad risk för försämrad skolgång, antisociala och kriminella aktiviteter, minskande av sociala aktiviteter, psykiska besvär samt utsatthet för våld och övergrepp. Förekomsten av samtidiga psykiska problem är högre än hos vuxna med missbruk. Därför är det hos ungdomar än mer viktigt att samsjuklighet uppmärksammas och att ungdomarna får hjälp med båda tillstånden samtidigt.

Det är även viktigt att socialnämndens olika enheter samarbetar för en bra överföring.

Gravida kvinnor

Gravida missbrukare ska motiveras till en så tidig kontakt med mödrahälsovården som möjligt. Samråd mellan socialtjänsten och sjukvården för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet kan ske oavsett kvinnans samtycke enligt 25 kapitlet 12 § lagen om offentlighet och sekretess.

Äldre

I de fall där en äldre missbrukare är i behov av äldreomsorg är det angeläget att biståndsenheten och enheten för vuxen samarbetar.

Missbruk av läkemedel/bensodiazepiner

Preparatgruppen bensodiazepiner används som ångestdämpande, sömngivande och muskelavslappande läkemedel. Abstinensbesvär vid utsättning av bensodiazepiner är vanligt. Enligt gällande lagstiftning har hälso- och sjukvården ansvar för medicinsk vård, behandling och rehabilitering för personer med ett missbruk av läkemedel utskrivna på recept. Vid beroende av föreskrivna läkemedel bör den enskilde vända sig till den läkare som skriver ut läkemedlet så att han eller hon kan göra upp en lämplig plan för hur den enskilde ska komma till bukt med missbruket. När det gäller personer som missbrukar alkohol och/eller ett läkemedel ska socialtjänsten samverka med sjukvården.

Missbruk av opioider

Opiater ingår i gruppen opioider och avser ämnen som morfin, kodein och heroin. Med opioider avses även semisyntetiska och syntetiska substanser som buprenorfin, metadon, tramadol och oxikodon. Vid opioidberoende bör socialtjänsten samarbeta med sjukvårdens beroendemedicinska mottagning och LARO-mottagning. I samband med läkemedelsassisterad behandling rekommenderas att opiatberoende erbjuds psykosocial behandling med syfte att minska psykiska problem och att öka följsamhet i behandlingen.

Handläggning av missbruksärenden

Handläggning av ärenden sker i enlighet med handbok för handläggning inom socialtjänsten.

Socialnämndens uppsökande ansvar

I socialnämndens ansvar att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel ligger bland annat att genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns. Detta förutsätter att socialtjänsten aktivt söker upp och motiverar enskilda missbrukare för insatser.

Utredningsförfarande

Utredningen ligger till grund för bedömningen av vilken insats den enskilde kan ha behov av. För utredning används främst de av socialstyrelsen rekommenderade bedömningsinstrumenten AUDIT, DUDIT och ASI. Det kan även bli aktuellt att kontakta andra

som kommer i kontakt med den enskilde för att kunna få en bild av den enskildes situation. Det är viktigt att den enskilde lämnar samtycke till att sådana kontakter tas. Som komplement till intervju kan kontroll av kemiska markörer, som urinprover eller blodprover, användas.

En kvalificerad vårdbedömning för personer med missbruk eller beroende bör ta fasta på följande faktorer:

- missbrukets svårighetsgrad
- klientens sociala situation och sociala resurser
- eventuell förekomst av psykisk eller fysisk ohälsa
- eventuell förekomst och grad av funktionsnedsättning
- eventuellt behov av insatser från andra aktörer
- grad av motivation och beredvillighet till förändring

Vårdplan och genomförandeplan

Vid samtliga insatser som verkställs hos utförare ska en *skriftlig uppdragsbeskrivning* lämnas till utföraren. När utredning kommer fram till att någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem ska en *vårdplan* upprättas. Lagrummen som reglerar detta är 11 kap. 3 § första stycket SoL samt 5 kap. 1 a § första stycket socialtjänstförordningen (SoF).

En *genomförandeplan* enligt 11 kap. 3 § 2st. SoL skall göras i samband med att insats verkställs. Genomförandeplanen beskriver hur en beslutad insats ska genomföras. I normalfallet är det utföraren av insatsen som ansvarar för upprättandet av genomförandeplanen i samråd med klient och socialtjänst. Hos HVB och SIS-institutioner benämns genomförandeplan ofta som behandlingsplan. Uppföljning av insatser är av stor vikt för att säkerställa rätt stöd och hjälp.

Insatser

Utgångspunkter vid val av insats

Den enskildes behov och delaktighet samt den evidens som finns på området ska styra val av insats. Socialstyrelsens nationella riktlinjer för behandling av beroendeproblematik ligger till grund för valet av insatser för den enskilde. Så långt det är möjligt bör behandlingsinsatser erbjudas där den enskilde bor kvar i sitt hem istället för heldygnsvård. Detta för att den enskilde på lång sikt ska kunna fungera i sin hemmiljö och skapa långsiktiga lösningar på sina problem. Samverkan ska, så långt det är möjligt, ske med klientens sociala och professionella nätverk.

Öppenvårdsinsatser

Rehabiliterande öppenvård

Rehabiliterande öppenvård är ett samlingsnamn på den öppenvård som erbjuds via beroendeteamet och är individuellt behovsprövad. Rehabiliterande öppenvård är en bred insats som innefattar flera olika åtgärder såsom t ex boendestöd, enskilda samtal, gruppbehandling, återfallsprevention, motiverande samtal och drogtester.

De insatser som beroendeteamet erbjuder följer Socialstyrelsens rekommendationer avseende öppenvårdsinsatser vid beroendeproblematik. Varje insats utformas individuellt utifrån den enskildes specifika behov. Måluppfyllelsen för insatserna säkerställs genom att genomförandeplaner upprättas för varje individ. Uppstartsmöten, uppföljningsmöten och avslut planeras och genomförs i samråd med ansvarig socialsekreterare.

Som enskild har man möjlighet att få tre kartläggande och motiverande samtal utan biståndsbeslut hos beroendeteamet, om man vänder sig dit själv för att man har oro för sin egen eller närståendes beroendeproblematik.

Social praktik

Social praktik är en strukturerad verksamhet i drogfri miljö på dagtid där den huvudsakliga inriktningen är att skapa en meningsfull och strukturerad sysselsättning med planerade dagar och ge stöd i nykterhet och drogfrihet. I första hand används verksamheter som kontrakterade enligt ramavtal.

Kontaktperson/kontaktfamilj

Kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats som har till syfte att ge stöd till den enskilde i personliga angelägenheter och bryta den enskildes isolering genom samvaro och fritidsaktiviteter. Insatsen är ett icke professionellt stöd och ska inte ersätta behandlingsinsatser från kommun och Region. Den enskilde som beviljats kontaktperson står för sina egna kostnader.

Träningslägenhet/behandlingslägenhet/stödlägenhet

Personer med missbruksproblem kan ha svårigheter att erhålla, klara och behålla ett eget boende. Upplåtelse av träningslägenhet/behandlingslägenhet/stödlägenhet sker som ett led i en pågående rehabilitering och syftar till att förbereda klienten för att klara ett eget boende. Boende som bistånd i denna form beviljas med tillhörande öppenvårdsinsatser som alternativ till placering. Lägenhet i kombination med andra öppenvårdsinsatser kan även beviljas för att klienten ska komma bort från sin vanliga hemmiljö utan att för den delen åka till behandlingshem eller stödboende.

Heldygnsvård

Behandlingshem

Ett hem för vård och boende (HVB) ger heldygnsvård och delas in i olika kategorier baserat på deras inriktning vad gäller behandlingsinriktning och primär målgrupp för behandlingen. Den enskildes behov ska matchas mot behandlingshemmens olika inriktningar. Om behandlingshemsvistelse blir aktuellt ska i möjligaste mån kontrakterade institutioner användas, undantag är om den enskildes vårdbehov inte kan tillgodoses inom ramavtal.

Boende som bistånd/stödboende

Med boende som bistånd avses här en form av boende som kan erbjuda skyddad miljö med personalstöd, så kallat stödboende. På boendet erbjuds den enskilde stöd och eventuellt omvårdnad men inte behandling. Det kan även vara fråga om olika former av arbetskooperativ. Boende som bistånd beviljas i regel till personer med ett långvarigt beroende där behandlingshem prövats tidigare men där den enskilde har svårt att tillgodogöra sig behandling och behöver en längre vistelse i drogfri miljö. Om placering på stödboende blir aktuellt ska i möjligaste mån kontrakterade boenden användas, undantag är om den enskildes vårdbehov inte kan tillgodoses inom ramavtal.

Familjehem

Ett familjehem är ett boende med eller utan behandling. Familjehem beviljas enbart i undantagsfall till vuxna personer över 20 år då det inte är en insats som socialstyrelsen rekommenderar för målgruppen. De fall där det kan vara en lämplig insats kan vara som en del av en utsluss från behandlingshem, då det finns behov av ett boende i en drogfri miljö men stödboende inte är lämpligt eller då vistelse på stödboende och behandlingshem inte visat sig fungera. Som familjehem ska i första hand kommunens egna kontrakterade familjehem användas och annars de konsulentstödda familjehem som kommunen har ramavtal med.

Ansvarsförbindelse vid kontraktsvård och vårdvistelse

Kontraktsvård och vårdvistelse innebär att en dömd person avtjänar hela respektive slutet av strafftiden på HVB, familjehem eller (för unga upp till och med 20 år) i stödboende istället för att avtjäna straff på anstalt. Målgruppen är personer som normalt skulle dömas till fängelse men vars brottslighet i väsentlig grad kan relateras till missbruk och som är villiga att genomgå vård och behandling.

Kontraktsvård eller skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan (28 kap 6 § brottsbalk) är en påföljd som utdöms av domstol som ett alternativ till fängelsestraff. Vårdvistelse (3 kap 56 § lag om kriminalvård i anstalt, 11 kap 3 § fängeslag) innebär att en person som är dömd till fängelsestraff avtjänar slutet av strafftiden på HVB eller familjehem.

Det är frivården respektive kriminalvården som gör den huvudsakliga bedömningen kring om förutsättningarna för kontraktsvård respektive vårdvistelse är uppfyllda. När så är fallet begär de in en ansvarsförbindelse där socialtjänsten kan besluta att gå in med en viss placeringstid efter att kriminalvårdens kostnadsansvar upphör. Kommunens kostnadsansvar för vården inträder från och med dagen efter den tänka tidpunkten för frigivning alternativt villkorlig frigivning och pågår fram till behandlingstidens slut.

Vid ansökan om ansvarsförbindelse gör Socialtjänsten en sedvanlig missbruksutredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen kring behov och beredvillighet till behandling. I möjligaste mån ska kontrakterade utförare användas, undantag är om den enskildes vårdbehov inte kan tillgodoses inom ramavtal.

Anhöriga till personer med beroendeproblematik

Socialtjänsten kan erbjuda stöd och behandling till anhöriga till personer med beroendeproblematik. Anhöriga är en viktig resurs för att kunna bryta beroendeproblematiken och har ofta farit illa av den enskildes beroendeproblematik och kan behöva eget stöd. Stödet erhålls av beroendeteamet samt via frivilligorganisationer.

Som anhörig till närstående med beroendeproblematik kan man vända sig till beroendeteamet, där man har möjlighet att få tre stödjande samtal utan biståndsbeslut. Man kan även ansöka om anhörigstöd som insats hos socialsekreterare för en individuell bedömning av behovet.

Barn till personer med beroendeproblematik

Barn till personer med beroendeproblematik är särskilt utsatta och kan ha behov av anhörigstöd. Stöd bör erbjudas och ges genom samtal hos familjeteamet, gruppverksamhet eller via externa utförare. I de fall som minderåriga barn till personer med beroendeproblematik är i behov av eget stöd ska behovet anmälas till socialnämndens enhet för barn och familj.

Bostadslösa

Socialstyrelsens definition av hemlöshet

I handläggningen ska Socialstyrelsens definition av hemlöshet användas.

Socialnämndens ansvar vid bostadslöshet

Det finns enbart tre grupper som har en lagstadgad allmän rätt till bostad i Sverige enligt lagstiftning: *personer med betydande funktionshinder och äldre som inte klarar ordinärt boende samt asylsökande*. Rätt till bostad för personer med funktionshinder och äldre som inte klarar sitt boende regleras i Socialtjänstlagen (5 kap 5, 7 § §). För asylsökande finns ett statligt ansvar att ordna boende.

Det finns inga bestämmelser som ger bostadslösa som inte tillhör ovanstående tre grupper en allmän rätt till hjälp med en bostad av socialtjänsten. Rätt för den enskilde att få hjälp med sin bostadssituation kan dock i vissa fall följa av biståndsrätten enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen ger kommunerna det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får den hjälp och det stöd den behöver. Den person som inte kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt kan således ha rätt till bistånd för bland annat skäligena kostnader för boende. Enligt rättspraxis förekommer det vissa situationer då socialnämnden är skyldig att bistå med hjälp att hitta en bostad.

För att ha rätt till en bostad via socialtjänsten ska två kriterier vara uppfyllda. *Den enskilde ska vara helt bostadslös och den enskilde ska tillhöra en grupp med särskilda svårigheter att på egen hand skaffa bostad*. Till helt bostadslös räknas därmed inte den som har ett eget kortsiktigt boende ifall detta inte av andra skäl anses vara otillräckligt för att tillgodose den enskilde en skälig levnadsnivå. Grupper som kan anses tillhöra grupper med särskilda svårigheter är personer med missbruk eller psykisk sjukdom (som inte ryms inom SoL 5 kap 7 §). Att sakna inkomster och att ha skulder är i regel inte tillräckligt för att anses tillhöra en grupp med särskilda svårigheter. Utöver detta ska det vara konstaterat att den enskilde inte själv eller på annat sätt kan tillgodose behovet av bostad. Den enskilde ska ha uttömt alla andra möjligheter att lösa bostadslösheten innan boende via socialtjänsten kan bli aktuellt. Såvida det inte finns uppenbarliga skäl (t.ex. arbete, skola eller regelbundet umgänge med

barn) till att den bostadslöse måste bo på pendlingsavstånd från Heby kommun bör bostadssökande göras över hela Sverige. Den enskildes egen uppfattning och önskan ska alltid inhämtas och i möjligaste mån tillgodoses.

Akut boende på vandrarhem/motell/hotell

Akut boende på motell, vandrarhem eller hotell kan beviljas då en person av olika skäl saknar någonstans att sova och inte kan tillgodose behovet på annat sätt, till exempel genom att själv bekosta boendet eller genom att bo hos någon annan. Bistånd till akut boende kan bli aktuellt trots att en person inte uppfyller kriterierna för att ha rätt till ett mer permanent boende via socialtjänsten. Även bistånd till akut boende föregås av en utredning och såvida det inte är uppenbart att det rör sig om en mycket kortvarig boendelösning ska det finnas en plan för hur den enskilde ska lösa sitt boende på egen hand framöver.

Om den som ansöker om akut boende samtidigt är i ett aktivt missbruk av alkohol eller narkotika ska alltid en gemensam bedömning göras tillsammans med missbrukshandläggare för att personen ska få rätt stöd och vård utifrån dennes behov. Det kan bli aktuellt med hänvisning till akut boende på härbärke om annat stöd inte bedöms lämpligare. I första hand ansvarar den enskilde för att på egen hand uppsöka en plats på härbärke. Härbärgesplatser finns inte att tillgå i Heby och en plats i en annan kommun behöver i många fall bekostas av Heby kommuns socialtjänst vilket då förutsätter en utredning samt beslut om akut boende från missbrukshandläggare.

Boende som bistånd i jourlägenhet

Detta kan bli aktuellt under samma förutsättningar som akut boende på vandrarhem eller motell. Bistånd till tillfälligt boende i jourlägenhet är i regel förenat med vissa särskilda villkor såsom aktivt bostadssökande såvida det inte bedöms uppenbart obehövt. Boende som bistånd i jourlägenhet kan även beviljas då det är sannolikt att en person har rätt till bostad via socialtjänsten men ärendet behöver utredas vidare innan ett beslut kan fattas. Den bostadslöse ska under insatstiden medverka i utredningen kring sitt behov av bostad via socialtjänsten och kring andra stödinsatser som kan bli aktuella. Utredningen kan innehålla regelbundna möten på socialtjänsten, drogtester och kontakter med andra. Kontrakt tecknas normalt om max 1-2 veckor i taget och kan även tecknas dygns- eller veckovis.

Bistånd till boende i behandlingslägenhet/stödlägenhet

Detta kan beviljas då den enskilde uppfyller ovanstående kriterier för att ha rätt till bostad via socialtjänsten. Det kan handla om personer som är under utsluss från behandlingshem, nyligen frigivna från fängelse eller unga vuxna som har särskilda skäl till att inte kunna bo hos sina föräldrar. Bistånd till boende i behandlingslägenhet är i regel förenat med tillsyn och vissa särskilda villkor såvida det inte bedöms uppenbart obehövt. Såvida det inte är uppenbart att det rör sig om en mycket kortvarig boendelösning ska det upprättas en plan för hur den enskilde ska lösa sitt boende på egen hand framöver. Rutin för hantering av boende som bistånd finns separat.

Bistånd till boende i jourlägenhet eller behandlingslägenhet förutsätter att hyresgästens besittningsskydd förhandlas bort.

Bostadssocialt kontrakt

Bistånd till boende i bostadssocialt kontrakt kan beviljas då den enskilde uppfyller ovanstående kriterier för rätt till boende som bistånd via socialtjänsten. I bedömningen ska det även framgå att den bostadslöses behov bättre kan tillgodoses med insatsen bostadssocialt kontrakt än med insatserna jourlägenhet eller behandlingslägenhet. Föreligger det någon anledning till osäkerhet kring den bostadslöses förmåga att sköta ett eget boende bör jourlägenhet eller behandlingslägenhet vara att föredra framför bostadssocialt kontrakt.

Ett bostadssocialt kontrakt tecknas för tre månader i taget. Insatsen beviljas sex månader i taget, omprövning av insatsen sker vid den enskildes ansökan om förlängning. Efter en tids skötsamhet i bostaden, i regel minst sex månader eller enligt överenskommelse med respektive hyresvärd, förväntas den enskilde kunna överta andrahandskontraktet som ett förstahandskontrakt.

Då bostadssocialt kontrakt beviljas personer som bedöms klara av att sköta ett eget boende är insatsen i normalfallet inte förenat med tillsyn eller särskilda villkor.

Bostad Först

Insatsen Bostad först: "Insatsen Bostad först kan beviljas individer med komplex social problematik som lever i hemlöshet och samtidigt har ett stödbehov till följd av missbruk och beroende och/eller annan psykisk sjukdom. Metoden Bostad först utgår från att människor behöver ett tryggt boende för att kunna göra något åt sina övriga problem. Syftet är att få boendestabilitet genom att få en bostad och sedan samtidigt erbjudas individuellt stöd anpassat utifrån sina egna mål och behov av stöd.

Förutsättningar för att beviljas insatsen Bostad först är att den enskilde:

- är helt bostadslös i enlighet med Socialstyrelsens definition, står långt från ordinarie bostadsmarknad och har lång tid i hemlöshet eller som riskerar att inom kort befinna sig i akut hemlöshet.
- har prövat andra insatser så som behandlingshem och/eller stödboende,
- uttrycker motivation till en förändring av sin livssituation,
- uttrycker motivation till att ta emot stöd och hjälp,
- uttrycker motivation till stöd och kontakt av boendestödsteam i lägenheten,
- vill bo i en hyreslägenhet och ställer upp på och förstår hyreslagstiftningens krav vad det innebär att vara hyresgäst (betala hyran, sköta sin lägenhet och inte störa grannar),
- kan godkänna att relevant information får utbytas mellan socialtjänsten, boendestödsteam och fastighetsägare för att möjliggöra bästa möjliga stöd,
- inte i närtid har historia av våld och hot som kan påverka grannar eller arbetsmiljön för personal,
- inte bedöms ha hög risk för överdos eller suicid som kräver högre tillsynsnivå än vad insatsen kan tillgodose.

I insatsen ingår stöd i form av boendestödsteam som har kontinuerlig kontakt med den enskilde. Stödet avser hjälp att följa hyreslagstiftningens krav samt motivera till individuella stödinsatser som kan behövas. Målet med insatsen är att den enskilde ska bo kvar under lång tid och på sikt överta förstahandskontraktet. Socialtjänsten gör en bedömning med stöd av målgruppsbeskrivningen. Om den enskildes behov på bästa sätt bedöms matchas av insatsen Bostad först kan denne beviljas insatsen."

Brottsoffer

Många personer som blivit utsatta för brott behöver hjälp för att bearbeta händelsen, i vissa fall under lång tid. Det är socialtjänstens ansvar att bidra till att brottsutsatta och närstående får det stöd och den hjälp de behöver, antingen genom socialtjänstens eller genom annan organisations försorg. Frivilligorganisationers arbete är ett viktigt komplement till socialnämndens verksamhet.

Kvinnor som utsatts för våld i nära relation och barn som bevittnat våld ska särskilt beaktas men ansvaret att verka för att brottsoffer får stöd och hjälp gäller alla brottsoffer (5 kap 11 § SoL). I socialtjänstens bedömning av lämpliga insatser kan faktorer som ålder, kön, etnisk bakgrund, sexuell läggning, könsidentitet och funktionsnedsättning vara aspekter att ta hänsyn till då de påverkar utsattheten för och konsekvenserna av brott och därmed individens behov.

Efter ansökan om stöd i egenskap av brottsoffer eller närstående till brottsoffer inleds sedvanlig utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen. Insatser som kan vara aktuella via socialtjänsten är exempelvis råd och stöd, kontaktperson, hjälp till annat boende på kort eller lång sikt.

Information är en betydande del av socialtjänstens stöd till brottsoffer. Socialtjänsten bör informera om vilka möjligheter till stöd och hjälp som finns hos andra myndigheter och hos frivilligorganisationer; om hur man gör en polisanmälan, om sekretessmarkering, kvarskrivning och postförmedling hos skatteverket, om rättsprocessen och rätt till målsägandebiträde i vissa fall och om andra organisationers verksamhet för brottsutsatta och närstående. Den enskilde kan även vara i behov av att socialtjänsten aktivt hjälper till att förmedla kontakt med t.ex. brottsofferjouren, trossamfund, intresseorganisationer, anhörigföreningar eller med andra myndigheter som polisen och hälso- och sjukvården.

Familjefridsärenden

Enligt 5 kap. 11 § 2 st socialtjänstlagen ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp. Socialnämnden har beslutat att hänsyn även ska tas till grupper och enskildas behov på grund av tex ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller missbruk samt att inte enbart kvinnor som varit utsatta för våld av en närstående ska beviljas hjälp, utan även män.

Vid våld i nära relation bör den våldutsattes situation och behov på kort och lång sikt utredas enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, undantaget de fall där den våldutsatte själv motsätter sig en utredning. Utredning ska alltid inledas i de fall barn utsatts för eller bevittnat våld i nära relation. Socialtjänsten bör informera både den våldutsatta och den som utövat våld om vilka möjligheter till stöd och hjälp som finns inom öppenvården, andra myndigheter och hos frivilligorganisationer.

Ansökan enligt 2 a 8

Handläggning ska ske i enlighet med Socialstyrelsens *handbok för våld i nära relation* samt övriga lokala styrdokument inom området.

Missbruk av annat än alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar

Socialtjänstens särskilda ansvar för hjälp och vård till missbrukare enligt 5 kap 9 § Socialtjänstlagen gäller endast vid missbruk av alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar.

Bistånd till behandling för andra missbruk kan dock utgå om allmänna förutsättningar för rätt till bistånd föreligger enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen. För att socialnämnden ska ha ett ansvar för missbruket bör det därför vara säkerställt att den enskilde behöver biståndet för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå, att ansvaret för det aktuella missbruket inte åligger annan huvudman och att den enskilde själv inte kan tillgodose behovet. Vid ansökan om behandling för dessa missbruk behöver därför utredningen, till skillnad mot när det gäller behandling mot missbruk av alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel eller spel om pengar, även innehålla en ekonomisk utredning kring om behandlingen kan bekostas av den enskilde själv.

Andra missbruk

Gemensamt för andra former av missbruk som sexmissbruk, matmissbruk, köpmisbruk och dataspelsmissbruk är att de är en form av beroendeproblematik som i första hand åligger hälso- och sjukvården enligt hälso- och sjukvårdslagen. Beroendeteamet i Heby kommun erbjuder behandling för spelberoende (spel om pengar).

Yttranden och annan skyldighet att lämna ut upplysningar

Andra myndigheter kan vid vissa tillfällen begära in yttranden eller andra uppgifter från socialnämnden. Skyldigheten att i dessa fall lämna information och möjlighet att frångå sekretessen regleras i de andra myndigheternas respektive lagstiftning, i Offentlighets- och sekretesslag samt i 12 kap § 5- § 10 Socialtjänstlagen.

Körkortsyttande till transportstyrelsen

Enligt 3 kap. 8 § körkortsförordningen får transportstyrelsen vid handläggningen av en ansökan om körkortstillstånd eller förhandsbesked begära in yttrande av polismyndighet, kriminalvården, socialnämnd eller någon annan myndighet som bedöms kunna lämna upplysningar av betydelse. I 5 kap. 2 § körkortsförordningen anges att om det finns anledning att anta att en körkortsinnehavare inte uppfyller de förutsättningar som gäller för att inneha körkort, ska transportstyrelsen skyndsamt utreda dennes lämplighet. Transportstyrelsen får förelägga körkortsinnehavaren att lämna läkarintyg och höra socialnämnden, polismyndigheten, kriminalvården eller någon annan myndighet om myndighetens yttrande har betydelse för ärendet.

Att skriva ett körkortsytttrande innebär att genomföra en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen. Ett körkortsytttrande ska innehålla en redogörelse för de omständigheter som har betydelse för att bedöma den sökandes lämplighet som innehavare av körkort eller traktorkort ur nykterhets-/drogfrihetshänseende. Någon generell regel för utredningens omfattning och utredningstidens längd finns inte. Den bör dock vara så omfattande att det finns en realistisk möjlighet att göra sig en bedömning av om personen ur nykterhets-/drogfrihetshänseende är lämplig att inneha körkort eller inte. Två referenser bör tas. Referenterna bör vara så objektiva som möjligt och inte vara närstående/ anhöriga till den som utredningen gäller. Utredningen ska alltid kommuniceras med den enskilde och den enskildes synpunkter ska alltid framgå.

Yttrande till rätten och åklagarmyndigheten i LVM-ärenden

Om en person begått brott och samtidigt kan antas bli föremål för vård enligt LVM kan rätten enligt 31 kap 2 § Brottsbalken (BrB) överlämna åt socialnämnden att anordna behövlig vård. Om personen ifråga redan befinner sig i LVM-vård kan rätten besluta att denna vård ska fortsätta och överlåta ansvaret åt Statens institutionsstyrelse (SiS). Detta gäller endast för brott där påföljden inte är längre än ett år. Innan rätten beslutar om överlämnande ska socialnämnden eller SiS höras. Att skriva ett sådant yttrande innebär att genomföra en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen.

I 46 § LVM anges att om en missbrukare som är dömd till vård enligt LVM misstänks för brott som har begåtts innan vården påbörjades eller under vårdtiden ska åklagaren pröva om åtal ska väckas om påföljden för brottet inte är längre än ett år. Om det är befogat ska SiS höras i frågan och om vården har upphört ska socialnämnden höras. Att skriva ett sådant yttrande innebär att genomföra en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen.

LUL-yttrande till åklagarmyndigheten

Innan talan har väckts vid domstol, får åklagare begära in ett yttrande enligt 11 § LUL (Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare) och socialnämnden ska lämna uppgifter enligt 12 kap 8 § Socialtjänstlagen. Yttrandet är en personutredning som görs om den som misstänkts för ett brott var under 18 år när brottet begicks. Yttrandet används som underlag när åklagaren ska fatta beslut om åtal ska väckas eller inte. Om åtal väcks och den unge ska dömas används yttrandet av domstolen som underlag vid valet av straff. Yttrandet används även för att bedöma den unges lämplighet för ungdomstjänst. Ett LUL-yttrande ska innehålla en kortfattad redogörelse om ungdomens personliga utveckling och levnadsomständigheter, uppgifter om nämnden tidigare vidtagit åtgärder, vad dessa innehållit och hur ungdomen skött detta och om den unge har ett särskilt behov av vård som syftar till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska också innehålla en bedömning om den unge kan anses lämplig att fullgöra ungdomstjänst och uppgifter om den unge samtycker till detta.

Upplysningar till frivården för personutredning

Enligt 6 § Lag (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. ska en socialnämnd på begäran av rätten, åklagaren eller kriminalvården lämna upplysningar om den misstänkte och föreslå de åtgärder som nämnden anser behövs för att främja hans anpassning i samhället.

Upplysningar till annan myndighet för delgivning

Enligt 10 kap 26 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) hindrar sekretess inte att uppgift om en enskilds adress, telefonnummer och arbetsplats eller uppgift i form av fotografisk bild av en enskild lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (2010:1932).

Övriga vuxna

Det finns personer i kommunen som inte med automatik kan vända sig till en specifik handläggargrupp för att få sina behov utredda och få ett beslut om insats efter ansökan. De kan dock ha behov som behöver utredas och ev. tillgodoses. Personen ifråga har inte missbruksproblem, man har inte minderåriga barn med bekymmer, inga behov av ekonomiskt bistånd, det är inte brottsoffer eller hemlösa, inga funktionsnedsättningar och

man tillhör inte gruppen äldre. För att även de personer som har en idag "okänd" problematik skall kunna vända sig till socialtjänsten och mottas korrekt behöver det finnas handläggare som också tar emot när man konstaterat att personen ifråga inte självklart tillhör annan handläggargrupp. Behoven för denna "diffusa" grupp utreds initialt av vuxengruppen. En ASI-intervju kan tydliggöra problematiken och personen "överförs" till rätt utredningsgrupp. I sällsynta fall kan det visa sig att det inte finns någon tydlig problematik som pekar åt visst håll utan personen handläggs även fortsättningsvis av vuxengruppen.

Del 3:

Riktlinjer för ensamkommande barn och unga

Ensamkommande barn och unga

I Sverige delas ansvaret för mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar mellan kommuner, regioner och flera andra myndigheter. När ensamkommande barn ansöker om asyl anvisar Migrationsverket en kommun att ansvara för barnets boende och omsorg. Barnet placeras i en kommun men finns med i Migrationsverkets mottagningssystem till uppehållstillstånd beviljats.

Alla barn har rätt att företrädas av en god man som träder in i vårdnadshavarens ställe. Om Migrationsverket inte ansökt om god man för barnet åligger det socialtjänsten att ansöka hos Överförmyndarnämnden om god man för barnet. En god man ska förordnas så snart det är möjligt.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens Kunskapsguiden – områden och teman; Ensamkommande barn och unga.

Ensamkommande barn upp till 18 år

Barn upp till 18 år som anvisats till Heby kommun får beslut enligt socialtjänstlagen på samma sätt som övriga barn utan vårdnadshavare. Beslutet grundar sig på barnets/ungdomens behov av insatser från socialtjänsten. Detta gäller oavsett om barnet är asylsökande eller har fått PUT/TUT.

Om barnet fortfarande är asylsökande vid 18-årsdagen alternativt de som skrivs upp i ålder av Migrationsverket hänvisas till riktlinjer gällande asylsökande ensamkommande ungdomar över 18 år.

Ensamkommande barn och unga efter avslagsbeslut

Huvudregeln i Heby kommun är att ensamkommande ungdomar som inte beviljats uppehållstillstånd och som fyllt 18 år eller som ålderssuppskrivits till 18 år eller mer får möjlighet att stanna i Heby kommun i tre veckor efter 18-årsdagen alternativt från dagen de delgivits beslut om ålderssuppskrivning. Därefter hänvisas ungdomen till eget boende alternativt boende i Migrationsverkets regi.

Asylsökande ensamkommande över 18 år

Huvudregeln i Heby kommun är att ensamkommande ungdomar över 18 år som inte beviljats uppehållstillstånd och som fyllt 18 år eller som ålderssuppskrivits till 18 år eller mer får möjlighet att stanna i Heby kommun i tre veckor efter 18-årsdagen alternativt från dagen de delgivits beslut om ålderssuppskrivning. Därefter hänvisas ungdomen till eget boende alternativt boende i Migrationsverkets regi. Migrationsverkets ansvar, Migrationsverket betalar ut LMA.

Asylsökande ensamkommande över 18 år med avslagsbeslut (efter gamla riktlinjerna)

I vissa fall har ungdomen beviljats kvarboende i Heby kommun utifrån de riktlinjer som antogs av vård- och omsorgsnämnden. Dessa riktlinjer är inte längre aktuella. Med anledning av detta hanteras ungdomarnas ärenden hos förvaltningen utifrån de nu rådande förutsättningarna vilket innebär att så snart någon förändring i ungdomens tidigare beslut sker är det nuvarande riktlinjer som gäller. Ungdomen har i praktiken ingen rätt till några insatser från socialtjänsten.

Över 18 år – tillståndssökande

Tillståndssökande boende i kommunen på tidigare placering av annan kommun (t.ex. av annan kommun placerade i familjehem, HVB m.m. där placering upphört) har rätt till ekonomisk ersättning i form av LMA i enlighet med nu rådande regelverk. Ersättning enligt LMA utbetalas i dessa fall av kommunen (ej rätt till försörjningsstöd). LMA ersättning återsöks från Migrationsverket.

Tillståndssökande boende i kommunen på placering av Heby kommun – kvarboende i enlighet med de riktlinjer som antogs av vård- och omsorgsnämnden 2017. Dessa ungdomar har rätt till fortsatt kvarboende till dess svar på tillståndsansökan meddelats. Ersättning enligt LMA utgår i enlighet med rådande regelverk, detta utbetalas av kommunen (ej rätt till försörjningsstöd). LMA ersättning återsöks från Migrationsverket. Ingen annan ekonomisk ersättning utgår till den enskilde (t.ex. fickpengar).

Ungdomar som är tillståndssökande omfattas inte av bosättningslagen och har i praktiken ingen rätt till boende genom kommunens försorg. De som sedan tidigare har en placering i familjehem eller HVB har rätt att stanna till dess beslut meddelas från Migrationsverket.

Över 18 år – nytt beslut enligt den s.k. gymnasielagen

Om avslag – huvudregeln gällande över 18 år asylsökande enligt ovan blir tillämplig.

Om beviljande;

- kvarboende ungdom får fortsatt bo kvar i sin placering efter behovsprövning till halvårsskiftet det år hen fyller 20 år. Från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 ska försörjning ske genom studiemedel (bidrag + lån) via CSN. Eget boende med studiebidrag från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 år, placering i annan form av boende avslutas. I undantagsfall kan, om ungdomens vårdbehov är mer omfattande, ett beslut om fortsatt placering i familjehem vara aktuellt.
- Ungdomar som tidigare varit placerade i kommunen av annan kommun har inte rätt till bosättning enligt bosättningslagen.

Över 18 år med uppehållstillstånd PUT eller TUT

- Huvudregeln är att eventuella placeringar avbryts vid halvårsskiftet det år personen fyller 20. Från och med andra halvåret året personen fyller 20 är eget boende den huvudsakliga inriktningen.
- I undantagsfall kan, om ungdomens vårdbehov är mer omfattande, ett beslut om fortsatt placering i familjehem vara aktuellt.
- Från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 ska försörjning ske genom studiemedel (bidrag + lån) via CSN. Eget boende med studiebidrag från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 år, placering i annan form av boende avslutas.
- I huvudsak ska den enskilde ordna boende på egen hand, kan man inte det kan ansökan göras enligt socialtjänstlagen och sedvanlig prövning görs.

Över 18 år som åberopar verkställighetshinder

Ingen rätt till stöd från kommunen.

Generella riktlinjer för studerande ensamkommande barn och ungdomar

Under studietiden ska studiestöd + extra tillägg sökas av samtliga, övriga kommunala ersättningar räknas ner i motsvarande mån.

Del 4:

Riktlinjer för barn- och familj

Riktlinjer för barn- och familj

Se även Socialstyrelsens (2021) "Guide till handböcker och annat stöd för den sociala barn och ungdomsvården"

Förhandsbedömning barn

Vid anmälan om oro för ett barn ska en bedömning göras om en utredning ska inledas eller inte genom en s k förhandsbedömning. I förhandsbedömningen görs en bedömning om påstådda sakförhållanden kan leda till någon åtgärd av nämnden. En utredning bör inte inledas om det redan från början står klart att nämnden in kommer att vidta några åtgärder.

En bedömning om utredning ska inledas eller inte måste göras inom 14 dagar. Tidsgränsen kan förlängas vid synnerliga skäl (ex för att synkronisera utredningsarbetet med polisförhör vid misstänkt misshandel eller då familjen inte går att få tag i.)

Eftersom ställningstagande till utredning enligt 11 kap 1 § SoL efter anmälan sker "utan dröjsmål", senast, om synnerliga skäl inte finns, inom 14 dagar ligger det i sakens natur att en förhandsbedömning inte får dra ut på tiden.

Någon förhandsbedömning görs inte när andra myndigheter, till vilka socialtjänsten är skyldig att yttra sig, begär ett yttrande från socialtjänsten.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten".

Skyddsbedömning

En skyddsbedömning ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter, om anmälan kommer in sent på dagen. Anmälan bör i normalfallet ge tillräcklig information för skyddsbedömningen.

I andra fall kan kontakt behöva tas med den som berörs av anmälan och förnyad kontakt med anmälaren. Skyddsbedömningen kan leda till att utredning behöver inledas omgående.

Bedömningen av barnets behov av skydd ska dokumenteras och motiveras. Det ska tydligt framgå hur socialtjänsten kommit fram till vilket behov av skydd ett barn har.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten".

Gemensamt möte med anmälare

Socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 14 kap 1 § SoL ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt."

Ett anmälningsmöte ska infalla inom tidsgränsen för förhandsbedömning som är 14 dagar och gäller enbart anmälare som omfattas av anmälningskyldigheten. Mötet syftar till att informera barn och vårdnadshavare om innehållet i anmälan.

Mötet är frivilligt för barn och vårdnadshavare och får genomföras även om barn och vårdnadshavare väljer att inte delta. Förhoppningen är att stärka samverkan med dem som kommer i kontakt med barn som far illa.

Allmänt

Målgrupp

Individ- och familjeomsorgen, barn och ungdom, har som främsta målgrupp de barn och ungdomar som bor och vistas i kommunen och som är i behov av stöd från socialtjänsten. Socialtjänsten ska förutom att i hög grad involvera barn och ungdomar även samverka med barnets föräldrar och nätverk samt vid behov samverka med andra samhällsorgan,

organisationer och föreningar. Särskild överenskommelse för samverkan finns med Regionen.

Ansökan, anmälan eller kännedom på annat sätt

Ett ärende kan komma till socialtjänstens kännedom på olika sätt, t.ex. genom ansökan anmälan eller att socialnämnden får kännedom på annat sätt.

Begäran om yttrande från annan myndighet kan också inkomma till socialnämnden och med det uppkommer ett ärenden hos nämnden. En utredning ska i dessa fall alltid inledas oavsett den enskildes inställning till detta. Det kan t.ex. röra sig om en begäran från åklagarmyndigheten, en domstol eller länsstyrelsen.

Socialnämnden kan också få kännedom om något som kan föranleda en utredning genom t ex media eller genom nämndens egna iakttagelser.

Anonyma anmälningar

I de fall anmälaren inte uppger sitt namn är anmälan anonym. En anmälan som inkommer anonymt ska hanteras på samma sätt som en anmälan som inte är anonym. Även i dessa fall kan anmälan göras både skriftligen och muntligen.

Sekretesskydd för anmälare

En person som berörs av ett ärende har rätt att få ta del av alla handlingar som ligger till grund för ett beslut, detta kallas partsinsyn och regleras i 10 § förvaltningslagen. Detta innebär att, om anmälaren inte valt att vara anonym, får parten även ta del av anmälarens namn och andra uppgifter som berör anmälaren.

Om det kan antas att det finns en risk för att den som gjort anmälan, eller någon honom eller henne närstående, utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs kan socialnämnden besluta att inte lämna ut anmälarens identitet, se 26 kap. 5§ OSL. I dessa fall kan även andra uppgifter i anmälan som skulle kunna avslöja anmälarens identitet sekretessbeläggas.

Möjligheten att sekretessbelägga anmälaren och/eller andra uppgifter som berör anmälaren gäller enbart vid anmälan från enskilda personer. De som gjort anmälan utifrån en lagstadgad skyldighet att anmäla omfattas inte av detta sekretesskydd och det finns inget lagstöd att undanhålla parten dessa uppgifter.

Dokumentation

Den information som kommer till nämndens kännedom ”på annat sätt” omfattas av den sedvanliga dokumentationsskyldigheten och det är ofta viktigt att detta sker på ett noggrant sätt.

Barnets rätt

Barnets bästa

Förenta Nationernas konvention om barns rättigheter, barnkonventionen, är ett etiskt grunddokument som uttrycker synen på barn och ungdomar i vår tid och gäller som svensk lag. Synsättet ska genomsyra alla verksamheter inom IFO barn och ungdom.

Principen om barnets bästa är central i barnkonventionen och den ska också vara central i arbetet med att tillvarata barns och ungdomars intressen och rättigheter. I lagstiftningen uttrycks principen på följande sätt: ”När åtgärder rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver”, se 1 kap. 2 § SoL och 1 § LVU.

Barns rätt att komma till tals

Barnets rätt att komma till tals är lagfäst och kraven på att inhämta ett barns inställning har skärpts. Barn ska behandlas som subjekt med egna rättigheter. Detta framgår av 3 kap. 5 § SoL och 1 § LVU; ”När en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information och hans eller hennes inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.”

Barnperspektivet

Olika beslutsalternativ ska alltid ses ur barnets synvinkel, handläggaren ska alltid försöka ta reda på hur barnet uppfattar och upplever sin situation och eventuella förändringar av situationen. Följden av ett beslut för ett enskilt barn ska alltid noga analyseras.

Det är inte alltid barn- och vuxenperspektivet går hand i hand, ibland kan de stå i motsatsförhållande till varandra. Barn kan dock inte ses isolerade från sina föräldrar och omvänt. Genom att de vuxna får bästa möjliga stöd av socialtjänsten kan ibland också barnets intresse tillgodose. Vid en intressekonflikt mellan barnet och de vuxna ska barnets intresse ha företräde.

Barns behov i centrum

Individ- och familjeomsorgen barn och ungdom i Heby kommun använder BBIC, Barns Behov i Centrum. Det är en modell för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden genom hela ärendegången och har tagits fram av Socialstyrelsen.

Syftet med BBIC är att barnets ställning ska stärkas, att samarbetet med barnet och barnets nätverk ska öka, att få en ökad systematik i socialtjänstens arbete liksom att underlätta dokumentationen vilket ska bidra till ökad rättssäkerheten för den enskilde. Det visionära målet för BBIC är att de barn och ungdomar som får insatser genom socialtjänsten ska få samma chanser i livet som andra barn i det svenska samhället.

BBIC bygger på nio grundprinciper:

1. Barn och unga i centrum.
2. Teoretiska utgångspunkter, bland annat utvecklingsekologi och anknytningsteori.
3. Likvärdiga möjligheter för alla barn.
4. Samarbete med barn och deras familjer.
5. Samverkan mellan myndigheter vid utredning och bedömning av insatser.
6. Identifiera resurser och svårigheter.
7. Insatser under utredningens gång.
8. Utredningen som utgångspunkt för planering och uppföljning av insatser.
9. Kunskap och beprövad erfarenhet.

En central del i BBIC är **triangeln**, som åskådliggör de tre centrala delarna kring barnet. Dels Barnets behovsområden (som innefattar sju viktiga livsområden för barnet, som hälsa, utbildning och familj och sociala relationer), dels Föräldrarnas förmåga (att tillgodose barnets behov) och dels Familj och miljö (den grundläggande basen kring barnet i form av bland annat familjens bakgrund, aktuell situation, nätverk, boende, arbete och ekonomi).

Utredning

En utredning är all verksamhet och allt det som behöver göras för att kunna fatta beslut i ett ärende. Man kan alltså säga att en utredning är ett beslutsunderlag.

Utredning görs enligt 11 kap. 1 § SoL. När frågan om vård för ett barn mot vårdnadshavares vilja aktualiseras ska utredning enligt 11 kap 1 och 2 §§ SoL inledas.

När en utredning har inletts, oavsett orsak, ska den göras klar så snart som möjligt, men senast inom fyra månader. En förlängning av utredningstiden kan göras i särskilda fall, som när det varit mycket svårt att få kontakt med familjen (vilket ska ha dokumenterats), när man behöver invänta beslut från extern instans (från domstol, läkare etc.) eller när ny information har inkommit som förändrat barnets situation. Det är alltså endast faktorer som ligger utanför socialtjänstens kontroll som kan göra att en utredning får förlängas. Utredningstiden räknas från det att socialtjänsten beslutat att inleda en utredning och kommunikeringstiden ska ha räknats in i utredningstiden. En utredning avslutas alltid med ett beslut.

Förlängd utredning vid ett omedelbart omhändertagande måste enligt 8 § LVU medges av förvaltningsrätten.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Utredningsplan

I början av utredningen ska handläggaren tillsammans med vårdnadshavarna och barnet planera hur utredningen ska genomföras och vilka personer som ska kontaktas under utredningstiden. Det dokumenteras i en utredningsplan. I den framgår utredningens frågeställningar, vilka behovsområden (enligt BBIC) som ska tas med, vilka som ska kontaktas, om det behövs något expertutlåtande och när utredningen beräknas vara klar.

Utredningssamtal

I utredningen ska ansvarig handläggare samtala med barnet både för att få del av barnets uppfattning om sin situation och för att kunna ge barnet viktig information, så att inte den uppgiften överläts till vårdnadshavarna.

Handläggaren bör därför om det är möjligt träffa barnet både enskilt och tillsammans med vårdnadshavaren för att bilda sig en uppfattning om barnets situation.

Samtal med vårdnadshavare/föräldrar bör också genomföras för att inhämta deras åsikter till utredningen.

Referentsamtal

Utöver barn och vårdnadshavare kan det vara viktigt att andra personer får komma till tals, som kan ha viktig information till utredningen. Dessa referentsamtal kan ske per telefon eller genom möten. Oavsett vilket är det viktigt att referenten får möjlighet att verifiera den information som handläggaren fått och bekräfta att det uppfattats på rätt sätt. Vilka som ska vara referenter kan både handläggare, vårdnadshavare och barnet komma med förslag på.

Handläggaren har rätt att ta kontakt med utomstående mot barnet och vårdnadshavarnas vilja om det handlar om att utreda behovet av skydd eller stöd till barnet. Samtycke eller inte till referenter ska dokumenteras i barnets personakt.

Konsultationsdokument

Eftersom de flesta barn har kontakt med skola eller förskola kan det vara viktigt att få information därifrån. För att underlätta detta finns ett konsultationsdokument som skolan eller förskolan kan fylla i.

Dokumentation

Att den information och de uppgifter som är av betydelse för ett ärende dokumenteras är en förutsättning för den enskildes rättssäkerhet. Allt som har betydelse för ett ställningstagande i ärendet måste dokumenteras.

Dokumentationen är också en förutsättning för att uppföljning av en insats ska kunna ske. Det är viktigt att målen för insatsen tydligt framgår av dokumentationen så att en bedömning kan göras av när behovet av insatsen är tillgodosett.

Det är viktigt att dokumentationen återspeglar de åtgärder som vidtagits för att samla in uppgifter till utredningen. Bland annat bör det framgå när en handling inkommit och i korthet vad den innehåller, vilka kontakter som förekommit med den enskilde eller med andra personer som har lämnat uppgifter. Det bör också framgå om ställföreträdare, ombud eller biträde har medverkat, om en stödperson varit med på t.ex. ett möte, om tolk har anlitats och om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

Analys och bedömning

All inhämtad information som dokumenterats eller på annat sätt inkommit ska analyseras innan beslut fattas för att handläggaren ska kunna göra en korrekt bedömning om barnets behov är uppfyllda eller om någon form av insats behövs.

Analysen är en central del av utredningsarbetet, utredningens omfattning och ärendets karaktär är avgörande för hur omfattande analys och bedömning som krävs.

Beslut

Med utredningsmaterialet, analysen och bedömningen som grund ska ett beslut eller förslag till beslut fattas och dokumenteras. Det är viktigt att grunden till beslutet tydligt framgår. Likaså ska barnets och vårdnadshavarens inställning till beslutet redovisas. Följande kan ligga till grund för ett beslut.

- Utredningen avslutas om handläggaren och familjen är överens om att barnet/familjen behöver stöd och vilket stöd som gäller.
- Utredningen avslutas utan insats, om utredarens förslag är en insats men barnet/familjen tackar nej eller om ingen insats behövs.
- I vissa fall, när det handlar om att ett barn behöver skydd mot vårdnadshavarna eller stöd som vårdnadshavarna inte samverkar för att ge kan det bli aktuellt med vård enligt lagen om vård av unga LVU.
- Utredningen kan också avslutas utan insats i de fall när familjen själv ansökt om stöd men sedan inte längre är intresserade.
- Avslag vid ansökan

Gynnande beslut

Ett gynnande beslut, där den sökande får det den ansöker om, behöver inte motiveras i någon större utsträckning.

Gynnande beslut kan inte ändras i, för den enskilde, negativ riktning annat än om den enskildes biståndsbehov väsentligen har förändrats. Det kan också ändras om beslutet fattats på vilseledande uppgifter från den enskilde eller om beslutet försetts med ett förbehåll om återkallande på vissa grunder.

Avslagsbeslut eller beslut som går personen emot

Ett avslagsbeslut innebär att den enskilde, helt eller delvis, nekas det han eller hon ansökt om. I dessa fall ska den enskilde alltid underrättas om förslag till beslut innan det slutliga beslutet fattas. Den enskilde ska i samband med detta få ta del av uppgifter som tillförts ärendet av någon annan än den sökande själv. Därefter ges den sökande skälig tid att inkomma med ett yttrande och/eller med kompletterande handlingar innan det slutliga beslutet fattas (kommunicering).

Om inget nytt tillförs ärendet under tiden för kommunikering ska den sökande delges det slutliga beslutet tillsammans med information om hur man överklagar.

Överklagande

Ett beslut som innebär helt eller delvis avslag för den enskilde kan alltid överklagas. Information om hur ett överklagande görs ska därför alltid skickas med ett avslagsbeslut. Handläggaren ska också, om den enskilde begär det, vara honom eller henne behjälplig med överklagandet.

När ett överklagande inkommer till kommunen ska ansvarig handläggare göra en bedömning om det överklagade beslutet är korrekt eller felaktigt. Är beslutet uppenbart felaktigt och det kan ändras snabbt, enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part så är kommunen skyldig att ompröva beslutet.

Är en omprövning inte aktuell, eller om en omprövning inte leder till någon ändring av beslutet, ska kommunen skicka överklagandet vidare till förvaltningsrätten efter prövning om överklagandet inkommit i tid, en sk rättidsprövning. Någon annan prövning av ärendet får inte göras av kommunen. Se också rutin för inkommen överklagan på intranätet.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) *"Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten"*.

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, (LVU)

Ett omhändertagande jämlikt LVU sker genom att ärendet först redovisas för socialnämnden. Nämnden kan sedan besluta att ansöka om vård enligt LVU hos förvaltningsrätten. Parterna i målet ska erbjudas offentliga biträden så tidigt som möjligt i utredningsförfarandet eller i vart fall då det står klart att nämnden kommer att ta ställning om ansökan om vård enligt LVU.

När vården inte kan avvaktas av akuta skäl så kan det bli aktuellt med ett omedelbart omhändertagande enligt LVU.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2020) *"LVU handbok för socialtjänsten"*

Sekretess

Sekretess i förhållande till vårdnadshavare

Huvudregeln är att det råder öppenhet gentemot barnets vårdnadshavare om vad som till exempel framkommit vid ett samtal med barnet eller under ett polisförhör. Som regel har en vårdnadshavare i egenskap av part i ärendet också rätt att ta del av allt material som tillförs ett pågående ärende.

Det finns dock situationer då denna rättighet för vårdnadshavare kan begränsas. I offentlighets- och sekretesslagen 12 kap. 3 § framgår att om det kan antas att barnet lider betydande med om uppgiften röjs för vårdnadshavaren så kan uppgiften sekretessbeläggas. Detta gäller oavsett barnets ålder. En bedömning måste alltid göras i varje enskilt fall om uppgiften kan lämnas till vårdnadshavaren som part när han eller hon begär det eller om uppgiften inte kan lämnas ut.

Om handläggaren bedömer att uppgiften inte kan lämnas ut ska vårdnadshavaren alltid, i samband med beskedet, informeras om att han eller hon kan begära att myndigheten prövar frågan och att han eller hon då kan få ett skriftlig, överklagbart, beslut.

Våld i nära relationer

Barnahusärende – misstanke om brott mot barn

Om barnet varit utsatt för våld samråder handläggaren i ärendet med Barnahus i Uppsala. Utifrån samrådet på Barnahus och i samråd med ansvarig chef görs en bedömning om polisanmälan ska göras. Vid en polisanmälan kommer barnet att förhöras på Barnahus. Det är viktigt att föräldrarna inte får kännedom om att polisanmälan gjorts innan barnet varit på förhör för att undvika påverkan på barnet. Åklagaren utser en företrädare till barnet innan förhör.

Direkt efter polisförhöret kontakter åklagaren föräldrarna och informerar dem. Även socialtjänsten bör ha en beredskap för att informera föräldrarna om vad sker med barnet utifrån vad som framkommit under förhöret.

Familjefridsärende – misstanke om brott mot vuxen samt barn som bevittnat våld

Den handläggare som först kommer i kontakt med anmälan gör en bedömning vad som behöver göras i ärendet. En aktualisering görs på den som utsatts för våldet. Finns det barn som bevittnat våld aktualiseras även dessa. Den handläggare som först kom i kontakt med ärendet sammankallar den personal på IFO/Bistånd som behövs för vidare planering.

Öppna insatser

Familjeteamet

Familjeteamet är en del av Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun. Familjeteamets uppgift är att utföra beviljade insatser av socialsekreterare men även vara ett stöd för de familjer som själva ansöker om detta. Stödet ska så långt det är möjligt utformas så att det ökar familjens förmåga att på egen hand klara sin framtida situation.

En familj kan komma till familjeteamet som ett beviljat bistånd från handläggare inom Individ- och familjeomsorgen. Skola, barnavårdscentral och andra aktörer kan rekommendera en familj att söka hjälp hos familjeteamet men de kan inte utfärda något beslut i frågan.

En familj kan också själva söka kontakt med familjeteamet via "öppet intag" där man får fem till sju stödjande samtal utan biståndsbeslut. Framkommer behov av vidare stöd stötts individen till en ansökan på barn- och familj myndighet enligt lokal rutin.

Insatser

Familjeteamet erbjuder familjebehandling, föräldrastöd, särskilt föräldrastöd till föräldrar med kognitiva svårigheter (Familjelots), krisstöd, stöd i genomförandet av ungdomstjänst, gruppverksamhet för barn som lever med olika familjeproblem, samtal med barn som bevittnat våld, stödjande samtal samt grupper för våldsutsatta personer samt grupp för personer som utövar våld mot annan. Familjeteamet kan även leda nätverksmöten i de fall en utomstående mötesledare behövs.

För vuxna personer som utsatts för våld eller som själva utövar våld finns stöd att få både individuellt och i grupp och kan beviljas av socialsekreterare på barn och familj myndighet eller på vuxen myndighet. Personer som själva söker stöd via "öppet intag" kan också delta i dessa stödgrupper.

För ungdomar som har ett problematiskt förhållande till alkohol, droger och spel erbjuds särskilt utformad insatser i samverkan mellan familjeteamet och beroendeteamet enligt lokal rutin.

För ytterligare vägledning se lokal förteckning över insatsers innehåll och omfattning.

Måluppfyllelse

När beviljade insatser verkställs av öppenvården säkerställs måluppfyllelse genom att genomförandeplaner upprättas för varje individ. Alla insatser är individuellt utformade

utifrån den enskildes specifika behov. Uppstartsmöten, uppföljningsmöten och avslutsmöten planeras och genomförs enligt lokal rutin för att följa genomförandeplanen följs.

Kontaktperson

Kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats. Det kan utformas utifrån de behov som framkommer i utredning. Syftet med insatsen kan t ex vara att bryta isolering, stimulera till fritidsaktiviteter eller att barnet/ungdomen får en god förebild. Insatsen följs upp utifrån de mål som finns i genomförandeplanen.

Särskilt kvalificerad kontaktperson

Särskilt kvalificerad kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats som kan beviljas för unga med omfattande och komplexa sociala problem. Åtgärden skall ses som förebyggande.

När det gäller kontaktpersoner vid s.k. mellantvång enligt 22 § LVU avser åtgärden beteendefallen i 3 § LVU

Kontaktfamilj

Kontaktfamilj är en individuellt behovsprövad insats som innebär att ett barn vistas i kontaktfamiljen dygnsvis. Syftet kan vara att ge barnets föräldrar avlastning eller att öka möjligheterna för barnet att få stimulans för sin psykosociala utveckling.

Måluppfyllelse

När beviljade insatser verkställs av öppenvården säkerställs måluppfyllelse genom att genomförandeplaner upprättas för varje individ. Uppstartsmöten, uppföljningsmöten och avslutsmöten planeras och genomförs enligt lokal rutin för att följa förändringsprocessen och att genom förandeplanen följs.

Familjerätt /Familjehem

Inledning

Allmänt om familjerätten i Heby kommun

Familjerätten i Heby kommun arbetar i första hand med frågor som berör faderskap, vårdnad, boende och umgänge samt adoptioner enligt föräldrabalken (1949:381).

Yttranden till andra myndigheter utifrån till exempel namnlagen (1982:670) eller gällande äktenskapsdispens enligt äktenskapsbalken (1987:230) ingår också i familjerättens åtaganden.

Familjehemsgruppen har som uppdrag att rekrytera, utreda och handleda familjehem, kontaktpersoner och kontaktfamiljer till barn placerade av Heby kommun.

Anmälningsplikt

Handläggare som arbetar inom Heby kommuns familjerätt och familjehemsgruppen omfattas av den anmälningsplikt som framgår av 14 kap. 1 § SoL.

Råd och stöd

Familjerätten ska bistå kommunens medborgare med råd och stöd i familjerättsliga frågor per telefon eller vid inbokade träffar. Frågorna kan röra bland annat vårdnad, boende, umgänge, separationer eller annat som faller under familjerättens åtaganden.

Handläggning

All handläggning inom familjerätten sker utifrån de regler som fastställs i svensk lagstiftning.

Dokumentation inom familjerätten

Handläggarna inom familjerätten och familjehemsgruppen dokumenterar utredningar, journalanteckningar, beslut, yttranden, avtal, överenskommelser, kallelser inför möten med mera. Samarbetssamtal dokumenteras inte.

Vad gäller dokumentation om uppdragstagare så dokumenteras all information som rör klienten i klientens akt och information som rör uppdragstagaren i dennes egen akt.

Registerutdrag

Förfrågan om registerutdrag från Heby kommuns socialregister kan inkomma från andra kommuner som rekryterar och utreder uppdragstagare som bor i Heby kommun.

Efter att förfrågande kommun inhämtat den omfrågades medgivande gör familjehemsgruppens handläggare en kontroll i socialregistret och skickar svar till den frågande kommunen.

Faderskap

Faderskapsbekräftelse

Skatteverket underrättar socialtjänsten i Heby kommun när en ogift kvinna får barn. I faderskapsärenden träffar en handläggare de nyblivna föräldrarna för att upprätta protokoll och skriva faderskapsbekräftelse. Om barnets föräldrar är sambo och överens om att barnet är deras gemensamma används ett S-protokoll. S-protokollen handläggs av medborgarkontoret i Heby kommun. I ärenden där föräldrarna ej är sambo eller det finns tveksamheter runt faderskapet används MF-protokoll. Om barnets mor är gift men mannen i äktenskapet ej är far till barnet används Å-protokoll. MF- och Å-protokoll handläggs av familjerätten. Anmälan om gemensam vårdnad kan göras i samband med att faderskapsbekräftelsen skrivs under.

Barnets juridiska rättigheter som arvsrätt och rätt till faderns efternamn kan tillvaratas först när faderskapsbekräftelsen undertecknats. Om föräldrarna är överens kan även gemensam vårdnad anmälas vid samma tillfälle.

Om det föreligger tveksamheter om faderskapet är DNA-test en möjlighet för att fastställa faderskapet. Salivprov tas i dessa fall på modern, barnet och den eventuelle fadern. Finns fler tänkbara fäder ska fler protokoll skrivas och ytterligare test tas.

Gemensam vårdnad är ett juridiskt begrepp som innebär att föräldrarna tillsammans behöver fatta beslut kring olika frågor som rör barnet. Gifta par får automatiskt gemensam vårdnad om deras gemensamma barn. Om föräldrarna senare separerar är vårdnaden fortsatt gemensam om inte annat fastställts genom avtal mellan föräldrarna eller genom rättens dom.

Adoptioner

Den eller de som vill adoptera ett barn kan ansöka hos socialtjänsten om medgivande för adoption. Handläggarna bokar i dessa fall ett möte för information och planering för hur utredning om eventuellt medgivande ska genomföras. Familjerättens handläggare lämnar förslag till beslut till sociala nämnden som sedan fattar beslut i ärendet. Socialnämnden är tingsrättens remissinstans gällande yttranden i adoptionsärenden. I det svenska samhället är det ingen rättighet att få adoptera ett barn. En adoption handlar om barnets rätt till föräldrar och samhället har tagit på sig ett särskilt ansvar gentemot dessa barn genom lagreglering. Huvudprincipen är alltid att de sökandes önskemål är underordnade barnets bästa.

För att få möjlighet att adoptera måste den sökande ha fyllt 25 år. Om adoptionen gäller en makes barn eller makes adopterade barn är åldersgränsen 18 år. Undantag från åldersgränsen på 25 år görs annars endast om synnerliga skäl föreligger, se 4 kap. 1 § FB. En riktlinje beträffande övre åldersgräns är 42 år.

Samtal med det sökande paret ska genomföras i samband med en medgivandeutredning. Därefter görs en kontroll i kommunens socialregister samt att utdrag ur polisens misstanke- och belastningsregister, Försäkringskassans register, Kronofogdens register samt läkarintyg begärs in.

När beslut fattats om vilket barn som är aktuellt ska sociala nämnden fatta beslut om att adoptionsprocessen får fortgå.

Om adoptionsbeslutet kommer från ett land som är anslutet till Haagkonventionen gäller beslutet automatiskt i Sverige. I de fall adoptionsbeslutet kommer från ett land som inte är anslutet till Haagkonventionen och om adoptionsbeslutet från barnets ursprungsland har samma rättsverkningar som en svensk adoption, det vill säga en stark adoption (se nedan), är det tillräckligt att MIA3 godkänner adoptionen. Om adoptionsbeslutet kommer från ett land som inte anslutit sig till Haagkonventionen och om adoptionsbeslutet från barnets ursprungsland är en svag adoption ska tingsrätten besluta att godkänna adoptionen. Detta är nödvändigt för att adoptionen i Sverige ska bli en stark adoption.

MIA – Myndigheten för Internationella Adoptioner

När adoptivföräldrarna har fått medgivande och barnet har anlant ska handläggarna göra en uppföljning. Antalet uppföljningsträffar är beroende av kraven från barnets ursprungsland.

Barn över 12 år får enligt svensk lag inte adopteras utan eget samtycke. Undantaget är barn under 16 år som skulle kunna lida skada av att tillfrågas eller om det föreligger allvarlig psykisk sjukdom eller liknande som beräknas som långvarig.

När det gäller adoptivbarnets ställning efter adoptionen skiljer man mellan starka och svaga adoptioner. En svag adoption innebär att en viss rättslig anknytning vidmakthålls mellan barnet och dess biologiska släkt. Möjlighet vid svag adoption kan också finnas till en hävning av adoptionen. I Sverige tillämpas dock endast stark adoption vilket innebär att barnet efter adoptionen anses vara adoptantens barn i alla avseenden. Någon hävning av stark adoption är inte möjlig. Endast i vissa undantagsfall upphör all verkan av adoptionen.

Vårdnad, boende och umgänge

Samarbetssamtal – om vårdnad, boende och umgänge

Föräldrar som separerat har rätt att genom socialtjänsten få frivilliga samarbetssamtal vilket innebär stöd i att hitta gemensamma lösningar kring det gemensamma barnet/barnen, se 5 kap. 3 § SoL. Antalet träffar styrs av föräldrarnas önskemål och handläggarnas bedömning. Om det efter ett flertal träffar inte bedöms vara förenligt med framsteg kan föräldrarna rekommenderas att vända sig till annan rådgivning eller till domstol för att få klarhet i oegentligheterna dem emellan.

Har nämnden vetskap eller misstankar om att våld har förekommit i relationen ska det noga övervägas om det är lämpligt att genomföra samarbetssamtal eller om det är mer lämpligt att träffa föräldrarna enskilt. Detta ställningstagande ska göras även om nämnden får vetskap om att våld har förekommit efter det att samarbetssamtal inletts.

I enstaka fall träffar handläggarna även det eller de barn som samtalen gäller.

Samarbetssamtalen kan mynna ut i skriftliga avtal/överenskommelser om föräldrarna gemensamt önskar det. Handläggarna ska då vara föräldrarna behjälpliga med att skriva dessa avtal/överenskommelser. Avtal om vårdnad, boende och umgänge ska godkännas av handläggarna på delegation från sociala nämnden, dessa avtal är juridiskt bindande.

Samarbetssamtal kan även ske på uppdrag från domstolen. I dessa situationer registreras och dokumenteras samtalen i journalsystemet. Det är endast datum om eventuella överenskommelser som föräldrarna gjort som dokumenteras. Efter det att samtalen avslutats skickas dokumentationen till domstolen. Om föräldrarna ingått ett juridiskt bindande avtal under samtalen informeras tingsrätten om detta.

Utredning om vårdnad, boende och umgänge

I de fall föräldrar som separerat inte kan komma överens i frågor som rör deras gemensamma barn har de möjlighet att vända sig till tingsrätten för att stämma den andra parten. Tingsrätten fattar beslut i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Innan beslut fattas av tingsrätten begär rätten in information från socialtjänsten i form av en utredning.

I ett första skede begär tingsrätten så kallade snabbupplysningar enligt 6 kap. 20 § FB, detta är en mindre omfattande utredning som kan utgöra underlag för ett eventuellt interimistiskt beslut i avvaktan på slutlig dom. Tingsrätten kan även besluta om att föräldrarna ska delta i samarbetsamtal på socialtjänsten, se 4.1.

I ett eventuellt nästa skede begär tingsrätten in en mer omfattande utredning som underlag för tingsrättens slutliga dom. Alla ärenden leder inte till en sådan mer omfattande utredning, ärendet kan ha avslutats genom att parterna nått samförstånd eller att tingsrätten fattar ett beslut på den information de redan har.

I de fall en mer omfattande utredning inleds ska beslut fattas om vem som ska göra utredningen. Detta beslut fattas av enhetschef på delegation från sociala nämnden.

Enligt 6 kap. 19 § FB ska utredningen klargöra barnets inställning inför domstolen. I mål som rör vårdnad, boende och umgänge ska barnet få komma till tals och delge sina synpunkter till handläggarna om det inte är olämpligt. Hänsyn ska tas till barnets vilja i enlighet med 6 kap. 2 a § FB, detta sker utifrån barnets mognadsgrad och ålder. I samband med utredningen genomförs också samtal med föräldrarna, eventuell ny partner och referentsamtal med till exempel skola eller förskola. Utdrag ur socialregistret görs efter medgivande samt utdrag ur polisens misstanke- och belastningsregister begärs in. Handläggarna genomför också hembesök med avsikten att se barnet och den vuxne tillsammans i hemmiljön och vilka hemförhållanden barnet har. Utredningen ska kommuniceras till föräldrarna innan den skickas till domstolen om den innehåller förslag till beslut, kommuniceringstiden är 14 dagar. I annat fall får bedömning göras i varje enskilt fall.

Upplysningar/utredningar genomförs av den kommun där barnet är folkbokfört. Om föräldrarna bor i olika kommuner kan upplysningen/utredningen genomföras i två olika kommuner.

Ändring av vårdnad

Särskilt förordnad vårdnadshavare

Om ett barn står utan vårdnadshavare, till exempel om ingen av barnets föräldrar är i livet eller om ingen av dem bedöms vara lämplig som vårdnadshavare, är socialnämnden skyldig att utreda vem eller vilka som är bäst lämpade att utnämnas som särskilt förordnad vårdnadshavare till barnet.

I samband med utredningen ska samtal om möjligt ske med barnets föräldrar, barnet och övriga personer i barnets nätverk som bedöms vara relevanta för utredningen.

Beslutet om ändring av vårdnad fastställs i tingsrätten genom dom.

Avtal om vårdnad

Föräldrar som separerar, eller som sedan tidigare är separerade, kan själva avtala om vårdnad, boende och umgänge gällande barnet. Möjlighet att få hjälp med att upprätta avtal gällande detta finns hos socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört. För att avtal gällande dessa frågor ska kunna upprättas krävs att föräldrarna är överens, avtalen är juridiskt bindande. Genom att underteckna avtalen godkänner handläggarna på delegation från sociala nämnden föräldrarnas avtal. Avsikten med detta godkännande är att så långt det är möjligt försäkra sig om att avtalet är till barnets bästa. Ett avtal som förändrar vårdnads- och boendeförhållanden ska anmälas till Skatteverket och Försäkringskassan. Om barnet är över 15 år ska det också anmälas till Centrala Studiestödsnämnden. Om någon av föräldrarna inte följer avtalet kan verkställighet sökas hos tingsrätten som även kan utse en medlare för att medla i frågan.

Familjehem

Ett familjehem tar över den faktiska vården om ett barn medan de biologiska föräldrarna har kvar den juridiska vårdsnaden. En placering kan ske på frivillig väg och då som ett individuellt behovsprövat bistånd. Familjehemsplacering kan även bli ett resultat av beslut om placering enligt LVU.

Vårdnadsöverflytt till familjehem

Om ett barn vistas i familjehem under en längre tid kan vårdsnaden flyttas över till dem som tagit emot barnet. Detta om det är uppenbart bäst för barnet att förhållandena får kvarstå och att vårdsnaden överförs till familjehemmet. Socialnämnden får då väcka talan om en vårdnadsöverflytt.

Den främsta anledningen till denna bestämmelse är att förhindra att barn som rotat sig i familjehemmet ska behöva ryckas upp från en trygg tillvaro. I de fall ett barn varit placerat i samma familjehem under två år ska handläggaren särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdsnaden. Därefter ska frågan övervägas årligen. Beslutet att väcka talan om vårdnadsöverflytt i tingsrätten görs av vård- och omsorgsnämnden.

Vid en vårdnadsöverflytt avslutas familjehemmets uppdrag som familjehem och de blir i stället särskilt förordnade vårdnadshavare. Ersättning utgår även fortsättningsvis enligt särskilda regler, dock längst till barnet fyllt 21 år. Familjehemmet är inte försörjningsskyldigt för barnet utan den skyldigheten kvarligger på föräldrarna. Vårdnadshavarna ska i dessa fall begära underhållsstöd från båda föräldrarna och alltså uppbära dubbelt underhållsstöd.

Yttrande enligt namnlagen

Ett barn under 18 år som stadigvarande har placerats i familjehem kan genom anmälan till skatteverket byta sitt efternamn till ett namn som bärs av familjehemmet. För ett namnbyte fordras samtycke från familjehemmet, barnets vårdnadshavare samt barnet själv, om det är över 12 år. Ett krav är också att tingsrätten finner att ett namnbyte är förenligt med barnets bästa. Som underlag för tingsrättens bedömning begär rätten in information från socialtjänsten i form av en utredning. Kontakter som tas i samband med utredningen är samtal med familjehemmet, barnets vårdnadshavare, den förälder vars namn barnet bär (om denne är annan än barnets vårdnadshavare) samt barnet.

Det händer även att en förälder som är ensam vårdnadshavare vill byta efternamn på barnet. Om barnet då bär den andra förälderns efternamn så krävs ett skriftlig medgivande från den föräldern. I de fall då den andre föräldern inte vill ge sitt medgivande eller där föräldern av någon anledning inte kunnat ta del av önskemålet om namnbytet får socialtjänsten göra en utredning om namnbytet är förenligt med barnets bästa.

Kontaktperson vid umgänge/umgängesstöd

Domstolen har möjlighet att besluta att en person som socialnämnden utser ska medverka vid umgänge mellan ett barn och en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Det är vid tillfällen då barnet bedöms vara i behov av ett umgängesstöd som domstolen fattar ett sådant beslut. Besluten ska vara tidsbegränsade. Det är socialnämnden som utser den person som medverkar vid umgänget och socialnämnden har också skyldighet att följa upp hur umgänget fungerar och se att det inte fortgår om ej nödvändigt.

Yttrande beträffande äktenskapsdispens

Enligt Äktenskapsbalken (1987:230) får den som är under 18 år inte gifta sig utan tillstånd från länsstyrelsen i det län där den underårige bor. Vid en ansökan om att få gifta sig före myndig ålder så utreder socialtjänsten på uppdrag av länsstyrelsen dessa ärenden och avger yttrande.

Placering i familjehem

När ett barn behöver placeras utanför eget hem ska en utredning av tilltänkt uppdragstagare göras samt att en matchningsutredning av barnet och det tilltänkta familjehemmet där man beskriver barnets behov och varför det tilltänkta familjehemmet matchar barnets behov. Utredningen av uppdragstagare sker i uppdragstagarens akt och matchningsutredningen sker i barnets akt. Båda utredningarna utförs av personal i familjehemsgruppen, enligt lokal rutin.

Egenavgift

Alla föräldrar har enligt lag försörjningsskyldighet för sina barn. Om barnet inte bor tillsammans med en förälder ska föräldern betala ett underhållsbidrag. När barn är placerade i familjehem och eller på institution genom socialtjänsten har föräldrarna i stället skyldighet att bidra till kommunens kostnader för vården. Det gäller både om placeringen är frivillig (enligt SoL eller LSS) eller sker utan samtycke (med stöd av LVU). Det gäller också både vid tillfälliga och stadigvarande placeringar. Skyldigheten upphör när barnet fyller 18 år.

När ett barn placeras ska en utredning om föräldrarnas försörjningsförmåga göras och beslut om ersättningsbelopp för vardera föräldern ska fattas. Innan beslutet fattas informeras föräldern om beräkningen och får då möjlighet att se om beslutsunderlaget är riktigt. Var och en av föräldrarna ska ersätta kommunen med ett belopp som beräknas på samma sätt och är lika stort som återbetalningsbeloppet vid underhållsstöd. Beräkningen grundas på föräldrarnas inkomster enligt det senaste taxeringsbeslutet och på det totala antal barn som föräldern är försörjningsskyldig för. Beloppet får inte överstiga underhållsstödsbeloppet.

Denna riktlinje träder i kraft den 23 januari 2024.

Annika Krispinsson
Ordförande i Vård- och
omsorgsnämnden

Åsa Johansson
Förvaltningschef vård och omsorg